

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 1 (2277) Год XLV

Беласток 2 студзеня 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Год 1999 адышоў у гісторыю

Яўген МІРАНОВІЧ

Кожны Новы год мільярды людзей ва-
ўсім свеце заўсёды вітаюць з надзеяй, што
будзе ён лепшы за мінулы. Несумненна,
такія спадзянкі выступаюць і сёння,
асабліва калі наступае круглы 2000 год,
канчаючы тысячагоддзе. Варта, аднак,
яшчэ раз глянуць на толькі што закрыты
каляндар і ацаніць мінулыя 12 месяцаў
на нашай прыгожай Зямлі.

На мой погляд найважнейшай падзе-
й мінулага года была югаслаўская
война. Памяняла яна іерархію вартас-
цей, абавязваючых у Еўропе. Аказала-
ся, што пад лозунгам абароны дэмакратыі і правоў чалавека можна напасці на
любую краіну і патаптаць там элемен-
тарныя правы мясцовага насельніцтва.
Калі албанцы, у якіх абароне выступі-
лі амерыканцы разам з пактам НАТО,
пачалі паляві зніштажаць сербаў і цы-
ганоў, абаронцы правоў чалавека па-
ставіліся са зразуменнем да псіхічных
патрэб сваіх новых саюзнікаў. Самым
страшным, аднак, у гэтай войне была
НАТАўская пропаганда, якую можна
было бачыць, напрыклад, у польскім
тэлебачанні. Нахабная, нічым не абме-
жаваная хлусня, цынізм і падліznіцтва
мясцовых палітыкаў і журналістаў ад-
біralі веру ў дэмакратыю. Прэзідэнт
Кваснеўскі, на якога галасавала пера-
важная большасць беларусаў Беласточ-
чыны, паказаў, што так, як раней слу-
жыў Москве, будучы высокім дзеячам
камуністычнай партыі, сёння, пераап-
рануўшыся ў вонратку дэмакрата, слу-
жыць новаму „Вялікаму Брату”. Пра
салідарніцкіх палітыкаў нават няма
сэнсу ўспамінаць. З выказванняў Бя-
лецкіх, Камароўскіх, Бузкаў, Кшаклеў-
скіх, Герэмкаў складвалася ўражанне,
што НАТАўскія бомбы, якія падалі на
Бялград, выклікалі ў іх раскошную
ўзбуджанасць.

Восенню ў далёкай Азіі інданезійцы
забілі пару дзесяткаў тысяч жыхароў
Усходніга Тымора. Абаронцы правоў
чалавека гэтым разам штосьці там пра-
барматалі пра патрэбу талерантнасці,
але паколькі там катамі былі саюзнікі
„дэмакратычнага лагера”, абышлося
без вайсковай інтэрвенцыі.

Карыстаючыся амерыканскім метадамі
пашырання зоны дэмакратыі і правоў
чалавека, Москва рушыла замацоў-
ваць гэтыя універсальныя вартасці на
Каўказе. Як звычайна і згодна са сваёй
традыцыяй, не ашчаджае яна ні сваіх,
ні чужых людскіх істот. Больш паспя-
хова імперыя адбudoўваеца на заходзе,
дзе беларускі сатрап проста сам просіць

[працяг ↗ 2]

Фота з архіва

*Віншаем нашых ћытатоў з Калядамі і Новым годам!
Хай 2000 год прыніясе Вам многа щасця да ўдалі
і спакойна прывядзе да траўянія мысліагоддзя.*

РЭДАКЦЫЯ

... Бо музыка гэта жыццё

Ада ЧАЧУГА

Пра флейцістку Ганю ўпершыню
я пачула ў Нью-Йорку. Спадар Антон
Шукелайц, старшыня БАЗА, нестар та-
машніх беларусаў, колішні сябра май-
го башкі, зразумеўшы, што я гавару
пра дачку Юркі Туронка — сцюардэсусу,
якая лётае на лініі Варшава — Нью-
Йорк і Варшава — Чыкага, сказаў: „А-
а-а, ты пра Наташу... Але ж у яго ёсьць
другая дачка, Ганя, тая, што з Егудзі
Мянухіным цэлую Амерыку аб'ездзіла.
Яна ж іграе ў аркестры «Sinfonia Varso-
via», якую стварыў Ежы Максімюк.
Вельмі здольная дзяўчына!”

І ўжо тады, дзевяць гадоў таму, я ве-
дада, што калісьці напішу пра Ганю.
Спадар Антон не мог памыляцца.

Як толькі я даведалася, што ў лістападзе 1999 года славуты варшаўскі ар-
кестр „Sinfonia Varsovia” дасць канцэрт
у Беластоку, я пачала шукаць Ганю. Вядома,
адразу я пазваніла яе бацькам у Варшаву. Трубку падняў Юрка Туронак. „Ганю шукаеш? — перапытаў ён.
— Якраз цяпер яна ляціць з Японіі. Мо
ўжо нават прыезмляеца ў Варшаве.
Толькі адразу не звані, мо яна захоча
крыху паспаць”, — і даў мне нумар дач-
чынога телефона.

І пэўна, няхай дзяўчына выспіцца
з дарогі. Я пазваніла калі дзевятай ве-
чара, дрыжуцы, што разбуджу яе. Як
толькі я пачула яе малады, бойкі і доб-
разычлівы голас, мне здалося, што мы

былі знаёмыя заўсёды. „Так, тата мне
ўсё сказаў. А ці не змаглі бы пазваніць
мене заўтра каля дванаццатай? Справа
ў тым, што я а дзвеятай трыццяці маю
запісы калядак у студыі, я не хацела б
спазніцца. Уначы ўсё скончыцца. Можа
да дванаццатай высплюся...” — Ганя
гаварыла так, быццам бы гэта яна
мяне разбудзіла, а не я турбавала яе.

* * *

Дзень, калі аркестр „Sinfonia Varsovia”
прыехаў у Беласток, каб 18 лістапада
даць адзін канцэрт (у Польшчы ён вы-
ступае надзвычай рэдка), трапіўся зімово-
вы. Сыпаў снег. А яны — праста з Японіі.
І так мы сустрэліся з Ганяй.

Пішучы гэты тэкст, думаю: як часта
мы праходзім побач людзей вялікіх
і здольных, і толькі тады іх адкрыва-
ем, калі іншыя ўжо „загаспадарылі” іх
талент.

Унучка віленскага лекара і дачка вар-
шаўскага журналіста, беларускага дзея-
ча Юркі Туронка ды беларусісткі па аду-
кацыі родам з Бельшчыны Зінаіда Турон-
нак, яна, хоць і варшавянка ад роду, хоць
і ў іншай галіне, але працягвае традыцыі
передавай беларускай інтэлігэнцыі.

Прыемна гутарыцца з Ганяй. Абса-
лютна чыста па-беларуску. Найбольш
па-беларуску я гаварыла з бацькам, сказала
мне яна.

Мо пачаткам Ганінай мастацкай
кар'еры было выступленне на конкур-
[працяг ↗ 4]

Пад зямлю — на 800 метраў!

Праходзім шлюз, які выраўнóвае
ціск паветра. Так дзъме, што ледзь не
саб'е з ног. У святле шахцёрскіх ліхта-
рыкаў відаць, як пачарнелі нашы тва-
ры. Рагочам адзін з аднаго.

[у шахце ↗ 3]

Белая вежа

Пушча ў нас адна, яе нельга дзяліць
на „нашу” і „вашу”, яна супольная —
паасобку яна не будзе той пушчай. Да-
гэтуль я быў перакананы, што на тым
баку яна ацалее: аб'явілі ж яе запавед-
нікам. Цяпер даведваюся, што, як
і ў нас, яе і там выразаюць. Няма ўжо
чаго паказваць турыстам.

[белавежскіе ↗ 5]

Каханне 2000

Раскахала і кінула мяне першага
дня. Прапала як той снег з дажджом.
Пазней казалі, што нехта шукаў яе ў Ін-
тэрнэце. Што быццам у Лондане — ці
дзе сядзела? А я, як добры дурань, не
мог асвабадзіцца ад верасовага коле-
ру. Ад сінякоў пад вачымі. Ад піцця
„вішнёўкі”, прывезенай з Гродна...

[болей ↗ 5]

Возера любоў і моцы

Адкуль моц у інжынера Ляўона, ту-
тэйшага, звычайнага, лагоднага чалаве-
ка, поўнага ведаў вучоных пра бач-
нае, пільна ідулага сцежкай пазнання
Духа? Ягоным дотыкам і думкай дай
Бог памагаць людзям! З вынікамі да-
тыкальнымі, бачнымі вачымі лекараў!

[экстрасенс ↗ 9]

Муку ў ваду хавалі

Сваімі вазамі заехалі мы аж пад Ма-
гілёў. Частка гацькоўскіх сем'яў пася-
лілася ў вёсках Ямніца, Брушневічы
і Вендрыйч, а частка пагрузілася на по-
езд і паехала аж у Туркестан. Пад Ма-
гілёвам тады прымаразак быў, снег ля-
жаў. Людзі разбегліся па вёсках, каб
хто прыняў; нас прыняў адзін гаспадар
на хутары.

[бяжсанства ↗ 10]

Ало, гаворыць Альбрыйскі!

Я ўзяў трубку. З першых слоў па-
знаў выдатнага польскага акцёра Дан-
еля Альбрыйскага, які цяпер жыве
у Драгічыне. Ён распытваў пра беларускі
ліцэй у Гайнаўцы, паколькі я яму
паслаў падзяку за фінансавую пад-
трымку ліцэю ў канцы 1998 года (10 ты-
сяч французскіх франкаў).

[сувязі ↗ 11]

Беларускі каляндар на 2000 год ↗ стар. 6-7

Беларусь — беларусы

Вось табе і памяняў погляды

Калі ў газете „Наша Ніва” за 13 снежня 1999 года з’явілася паведамленне, што старшыня апазіцыйнага Вярхоўнага Савета прымусіў зняць сяць ў памяшканні віленскага Таварыства беларускай культуры беларускі сцяг, мне спачатку не хацелася ў гэта верыць. Апошнім часам спадар Шарэцкі кардынальна змяніў свае погляды. Гэта раней, будучы пры ўладзе, ён падтрымліваў саюз з Расіяй, выступаў супраць нацыянальнай апазіцыі. Карацей кажучы, быў адданым прыхільнікам дзяянняў Аляксандра Лукашэнкі. Але пасля 1996 года, здаецца, стаў сапраўдным патрыётам Беларусі. Напісаў шэраг антылукашэнкаўскіх артыкулаў. Выступаў з заявамі супраць расійска-беларускага саюза. Больш таго, перайшоў на беларускую мову і нават віншаў беларусаў з 80-мі ўгодкамі БНР.

Таму, каб даведацца, што адбылося ў Вільні, я звязаўся з сябрам Рады Таварыства беларускай культуры Андрэем Старавойтавым — непасрэдным удзельнікам падзеі.

На пачатку снежня на сустрэчу з Сямёном Шарэцкім у Вільню прыехаў дэпутат Рыгор Пракаповіч, якога Вярхоўны Савет 13 склікання прызначыў на пасаду генеральнага прокурора, — сказаў Андрэй Старавойтав. — Пасля сустрэчы ў памяшканні ТБК адбылася прэс-канферэнцыя. Перад ёй да мяне патэлефанаваў спадар Шарэцкі і сказаў, што ў прысутнасці прокурора бел-чырвона-белага сцяга быць не павінна. Ён патлумачыў гэта немагчымасцю ўцягвання прокурора ў палітыку. Я сказаў, каб гэта пытанне ён вырашаў з нашым старшынёю. Урэшце Сямён Шарэцкі дамогся свайго. На прэс-канферэнцыі Рыгор Пракаповіч пацвердзіў: палітыкай займацца не будзе. Пасля ён мне сказаў, што парламентам („апазіцыйным” — аўт.) прыняты чырвона-зялёны сцяг. Было бачна, што і Шарэцкі, і Пракаповіч адчуваюць сябе няёмка.

Папярэднік Сямёна Шарэцкага на пасадзе старшыні Вярхоўнага Савета, дэпутат ВС 13 склікання Мечыслаў Грыб сказаў:

— Я чую аб гэтым выпадку, але сам яго не бачу. Думаю, што гэта недарочнасць. Тая сімволіка, якая існуе зараз, не адпавядае рэчаіснасці. Як толькі да

Зміцер КІСЕЛЬ

Кніга пра бежанства

Рэдакцыя „Нівы” пачынае працу над калектыўнай кнігай „Бежанства”. У ёй будуць змешчаны ўспаміны жыхароў сённяшняй Беласточчыны, якія ў 1915 годзе пакінулі месца свайго жыхарства і падаліся ў глыб Расіі. У кнігу ўвойдуць лепшыя тэксты, друкаваныя на старонках нашага тыднёвіка, і непублікованыя матэрыялы, сабраныя журналістамі і карэспандэнтамі. Яшчэ існуе магчымасць сабраць бежанская ўспаміны, калі не непасрэдных удзельнікаў гэтага трагічнага перыяду, дык іх дзяцей, якія не раз чулі расказы сваіх блізкіх пра жудасці бежанская лёсу.

Звяртаемся да нашых чытачоў з заклікам пасадзейніцаў выхаду кнігі. Просьмі прысылаць у рэдакцыю ўспаміны бежанцаў і фатаграфіі гэтага перыяду (пасля выкарыстання будуць яны вернуты ўладальнікам) або паведамляць нам адрады асоб, якія могуць расказаць пра пабытку ў Расіі, а нашы журналісты наведаюць іх і запішуть іхнія аповеды.

Кнігу „Бежанства” плануем выдаць пад канец першага паўгоддзя 2000 года, таму матэрыялы просім дасылаць да канца студзеня гэтага года.

Рэдакцыя

Ад свайго не адракліся

Напрыканцы снегня сталі вядомымі першыя афіцыйныя вынікі перапісу насељніцтва Беларусі, які праводзіўся 16 лютага 1999 года. Без перабольшвання яны сталі сенсацыяй. Напэўна іншага чакалі, як улады, так і актыўністы нацыянальнай апазіцыі.

За апошніх дзесяць гадоў насељніцтва Беларусі зменшылася на 107 тысяч чалавек, ці на 1%. Але беларусаў стала больш на 254 тысячи. З 10 мільёнаў 45 тысяч жыхароў Беларусі 8 мільёнаў 159 тысяч (81,2%) назвалі сябе беларусамі. У 1989 годзе карэнная нацыя складала 77,9% насељніцтва краіны. А вось колькасць рускіх, якім па словах Лукашэнкі жывеца ў Беларусі лепш чым у Расіі, стала менш на 200 тысяч. Раней яны складалі 13,2% жыхароў краіны, зараз 11,4%. Зменшылася колькасць прадстаўнікоў іншых нацыянальнасцей: палякаў з 418 тысяч (4,1%) да 396 тысяч (3,9%), украінцаў з 291 тысячы (2,9%) да 237 тысяч (2,4%). Але ўсе рэкорды па пакіданні Беларусі пабілі яўрэі. Іх засталося толькі 28 тысяч, калі ў 1989 годзе было 112.

Змяншэнне колькасці насељніцтва адбылося за кошт усходніх часткі Беларусі. На Гродзеншчыне і Берасцейшчыне людзей, хоць ж не нашмат, але стала больш. Адпаведна на 22 (зараз 1 мільён 185 тысяч) і на 36 тысяч (зараз 1 мільён 485 тысяч). Больш жыхароў стала і ў Мінску. У сталіцы жыве 1 мільён 680 тысяч чалавек, гэта на 73 тысячи больш чым у 1989 годзе.

Можна канстатаваць, што беларускі народ стары. На 2 мільёны 160 тысяч пенсіянераў, прыходзіцца 2 мільёны 132 тысячи дзяцей да 16 гадоў. З трох мільёнаў 623 тысяч мужчын старэйшых за 16 гадоў маюць сваю сям’ю 2 мільёны 441 тысяча

чалавек. Два мільёны 453 тысячи жанчын з 4 мільёнаў 286 тысяч сказали, што яны замужам. Незразумела куды падзеліся 12 тысяч мужоў.

Аднак самыя нечаканыя вынікі дало моўнае апытанне. Напярэдадні перапісу і падчас яго грамадскімі арганізацыямі было адзначана шмат парушэнняў з боку перапісчыкаў, якія намагаліся даказаць людзям, асабліва сталага ўзросту, што іх родная мова руская. Таварыства беларускай мовы нават заклікала не прызнаваць вынікі перапісу сапраўднымі.

Нягледзячы на магчымыя падтасоўкі, па афіцыйных звестках роднай мовай мову сваёй нацыянальнасці назвалі амаль 82% насељніцтва краіны. Праўда, дзіўна, што ў адрозненні ад мінульх перапісаў, нічога не гаворыцца, якой нацыянальнасці гэтыя людзі.

Асаблівія спрэчкі разгараліся па пытанні наконт мовы, на якой звычайна размаўляюць дома. Тры мільёны 683 тысячи чалавек, або 37% насељніцтва, заяўлі перапісчыкам (у многіх выпадках прымусілі іх запісаць гэта ў перапісных лістах), што размаўляюць па-беларуску. Хто ведае сітуацыю ў Беларусі, разуме — гэта была форма пратэсту супраць палітыкі русіфікацыі з боку дзяржавы. На самай справе па-беларуску дома гаворачаць адзінкі нават сядрэдлюдей, якія лічаць сябе апазіцыянарамі.

Тут ёсьць аў чым паразважаць кіруніцтву палітычных партый, замежным журналістам і назіральнікам, якія прывыклі называць беларусаў „цёмным, нічога не вартаў народам, што адроксіц а роднай мовы”. А апазіцыі падумаць, чаму яна такая слабая, маючы больш за трэћі палавіт мільёны патэнцыяльных прыхільнікаў.

Зміцер КІСЕЛЬ

Год 1999 адышоў у гісторыю

[1 ♂ праце]

устанавіць пратэктарат, а прытым гарантую за свой кошт закончыць русіфікацыю краіны, якою ён „управляет”.

У час, калі ў беларускім тэлебачанні дэманструюцца старыя савецкія фільмы і праграмы родам з сямідзесятых гадоў, у Польшчы, у некалькіх праграмах тэлебачання няма нічога апрача амерыканскага смецця. Па дзяржаўных і камерцыйных каналах кожную гадзіну падаюць тысячи трупаў, можна пабачыць людзей, якіх вешаюць, якім падрэзвяюць горлы, якім мазгі разрыве выстэрал з вінтоўкі, напамінаючай гармату. Невядома чаму палякі вырашылі выхоўваць сваіх маладых грамадзян па ўзору бруклінскага люмпена, але даецца ім гэта вельмі паспяхова.

У Польшчы 1999 год прайшоў пад лозунгам рэформаў. Рэфармавалася ўсё — служба аховы здароўя, школьніцтва, адміністрацыя, сістэма пенсіённага забеспячэння. Грамадзяне не ведаюць яшчэ сэнсу гэтага рэфармавання, а асабліва ў прадаваным кшталце. Найбольш відавочным іх вынікам з’яўляецца карупцыя, дасягаючая ўзроўню афрыканскіх бананавых рэспублік. Дзяржаўны бюджет руйнуецца таксама ростам адміністрацыі, ствараннем непатрэбных пасад, каб даць нейкую частку ўлады і грошай партыйнай гварды. Па прычыне таго, што кіруючую сёння кааліцыю складае недзе 15 партый, рабаўніцтва дзяржаўнага бюджэту перасягнула ўсе крытычныя межы. Служба аховы здароўя, якая пасля рэфармавання мела служыць хворым, дасягнула славы найбольш карумпованай структуры. Лекарскай дапамогай могуць цяпер карыстацца сапраўды багатыя людзі. Сёння вылечыць балючы зуб у Польшчы да-

ражэй, чым у Нямеччыне, хоць там зарабляюць 15 разоў больш.

У мінульм годзе цана бензіну падаражала ў Польшчы амаль на 80 працэнтаў. Спецыялісты ад дэзінфармацыі з Міністэрства фінансаў пераконваюць грамадства, што інфляцыя ўзрасла толькі на 9,5 працэнта, але вераць у гэта, здаецца, толькі чыноўнікі і паслы. Гэтыя апошнія быццам бы зусім патрапілі розум і пачалі нанава займацца парнаграфіяй. З вялікім захапленнем два дні дыскутувалі яны пра інтymныя чалавечыя органы і маглі б та гаварыць яшчэ даўжэй, але маршалак заўкрыў нарады. Эратаманы і дэвіянты нават у парламенце не могуць адварвацца ад прадмету сваіх мараў і замест займацца гаспадаркай із дзяржаўнымі фінансамі, зядла спрачаюцца за pie...hy.

У нас, беларусаў Беласточчыны, год прайшоў памяркоўна спакойна. Дзеячы традыцыйна спрачаліся, але не больш чым у мінульх гадах. Люд беларускі, як звычайна, не звяртаў увагі ні на дзеячяў, ні на іх праблемы. Люд жыў сваімі справамі, сэнтиментальна ўспамінаючы падарак мінулай эпохі. У гэтым народ не надта адрозніваецца ад палякаў, якія сёння гатовыя ставіць помнікі Эдварду Герку. Беларусы, як нацыя, паводзілі сябе традыцыйна — пашыраўся круг працаслаўных палякаў, на вёсках нават дзяды вымушшаны гаварыць на польскай мове, таму што іх унукі не разумеюць беларускай. Маладыя людзі асімілююцца неяк так натуральна, маючы поўнае адабрэнне сваіх бацькоў стаць палякамі. Усё ў 1999 г. адбывалася ў гэтым плаНЕ народнай. Без роспачы, без крыку пратэсту, з народнай песняй на вуснах памірае беларуская нацыя.

Яўген МІРАНОВІЧ

Пад зямлю — на 800 метраў!

Спачатку праходзім інструктаванне, як карыстацца індывідуальным выратавальнікам — невялікай скрынкай з маской і бутляй з кіслародам. Энергічна пацягнуць затычку, адкінуць покрыўку праста пад ногі, узяць у рот муштук і дъзмухнуць. Галоўнае не паддавацца паніцы. Не бегаць. Знайсці тэлефон на сцяне, пазваніць і чакаць дапамогі. Кіслароду хопіць на гадзіну-пайты.

Смешным, нязграбным натоўпам, у рабочай вопратцы ад розных краўцуў, з кіслароднымі выратавальнікамі на плячы, у касках з запаленымі лямпамі праходзім вялікі хол, панадворак з пранізльымі скразнякамі, жалезнью браму. За ёй, яшчэ на зямлі, закладае вушки.

Штэйгеры дзеляць грамаду на дзве часткі і палову запіхваюць у вялікую клетку. Калі зачыняюцца дзвёры, адчуваеш, што ўжо запозна, каб што-небудзь зрабіць. Як у самалёце на пад'ёме. Ад цябе ўжо нічога не залежыць. Можаш толькі маліцца ды шукаць, за што б ухапіцца рукою.

Клетка скранаецца. Піск. Пальцы бялеюць на парэнчах. Жонка сціскае маю далонь. Клетка едзе ўніз з хуткасцю шэсць метраў у секунду. Уся дрыжыць. Праз шыліны над дзвярыма відаць, як ляціць уверх чорная сцяна.

Адной дзяўчыне робіцца слаба. Хтось крываецца, каб прысела і схіліла галаву між ногі! Няма месца. Суседзі падтрымліваюць яе. Ліфт трасецца! Сцены ляціць уверх!

Нарэшце стаем! Дзвёры з другога боку адчыняе замурзаны, але вясёлы дзядзька, — восемсот трыццаць метраў пад зямлёй, — кажа. Выводзяць тую дзяўчыну. Што для яе будзе лепш: застасца тут, ці адразу амаль кіламетр таўчыцца наверх? Крыху аддыхаецца і рашаецца ісці з усімі.

Вядуць нас два дасведчаныя шахцёры, адзін спераду, адзін ззаду. Спачатку ідзем даволі шырокім тунелем, уздоўж рэк. Час ад часу ў цемры мінаем ваганеткі вузкакалейкі. Стаяць, бо сёння шахта не працуе. Пад нагамі, дзіўная реч, нейкі белы парашок. Гэта спецыяльна звезены ўніз каменны пыл. Сыплюць яго, каб не ўзарваўся пыл вуглявы.

Ястэмбе-Здруй, як сведчыць назоў, было калісьці курортам, магатысячным. Багатыя залежы вугалю змянілі мясцовасць. У шасцідзесятых, як грыбы пасля дажджу, выраслі тут вынікі шахт. Разам з імі харэктэрныя гурбы адпадкаў. Ястэмбе стала звыш статысцічнай спальняй рабочых. Шахта „Заф'ю́ка” — найбóльш вядомая ў Ястэмбескай вуглявой суполцы. Раней звалася „Маніфест ліпцовы”. Гэта тут у 1980

годзе падпісалі славутыя пагадненні для Сілезіі, такія як у Гданьску і Шчэціне.

Раней было тут звыш шасці тысяч працаўнікоў. Цяпер засталося чатыры з паловай. З іх толькі крыху больш пайтары тысячы з'яджасе пад зямлю. У „Заф'ю́кы” пяць чынных сценаў вугалю. Прала ідзе на трох змены. На сцяне, непасрэдна пры дабыцці вугалю працуе 15 асоб на змену. Астатнія, гэта манцёры, электрыкі, гідраўлікі, адказныя за падрыхтоўку сцяны, транспарт вугалю, бяспеку шахцёраў і г.д.

Шахта дае 10,5-11 тысяч тон вугалю ў суткі. Магла быць больш, але ўжо выканалі план на ўесь год. Не хочацца капаць на тое, каб вугаль ляжыць калі шахты. Не вывязуць яго грузавікамі, хоць кашице „на браме” ўсяго 130 злотых за тону (у нармальнym продажы — 400 злотых).

У тунелі адкульсці цягне. І расце гул. Страх, як не люблю ветру. Гэта на зямлі, а калі дзімье 830 метраў пад зямлём, у цемры і яшчэ нешта гудзе! Паверце мне, мала прыемна.

Штэйгер тлумачыць, што гэтыи навеў паветра ачышчае калідоры ад метану. Ёсць што чысціць, бо ў „Заф'ю́кы” вырылі іх 240 кіламетраў. Ачыстка такіх калідораў, гэта немалыя гроши. Таму, непатрэбныя калідоры або завальваваюць, або проста адгароджваюць жалезнімі плацінамі, каб скарачыць тыя кіламетры. Усё роўна, адчыненых каліста пяцідзесяці. Зразумела, чаму нас на версе перасцерагалі не бегчы ў паніцы.

Праходзім шлюз, які выраўноўвае ціск паветра. Так дзімье, што ледзь не саб'е з ног. У свяtle ліхтарыкаў відаць, як пачарнелі нашы твары. Рагочам адзін з аднаго.

За паваротам тунель звужаецца. Можна ісці толькі адзін за адным. Час ад часу хтосьці ўрэзваецца галавой у сталёве забеспічэнне, нейкі дрот ці вісячы ланцуг. Робіцца то горача, то холадна ад скразняку.

Трэба пералезці на каленях пад канвеерам. Уваходзім у тунель, які вядзе ў забой. Крыху аддыхаємо і ідзем пад гару. Даходзім да аграмаднага камбайна, з зубчатымі коламі, ланцугамі і Бог ведае чым яшчэ (на шчасце не працуе, дык можна яго агледзець). Як гэта ўсё сюды зvezci і абсталяваецца у цемры?

За працай... і ў свята. На здымках: сапраўдны шахцёр Яраслаў Кон'яш і аўтар (у акулярах).

Ідзем пад сцяной, уздоўж якой туды-сюды сунецца камбайн, адрезваючы „чорнае золата”, як калісьці казалі. Над намі гідраўлічныя падпоры. Пасля кожнага праезду зубоў камбайна распіраюцца яны на сцяну і забяспечваюць ад авбалаў. Наша сцежка на гэты раз апускаецца 16 працэнтаў уніз. Цесната. Ледзь працікаемся між канвеерам і сцяной. Пару разоў між падпорамі авбальваюцца даволі вялікія глыбы вугалю або камянёў. Ідзем, ідзем. Здаецца, сцяне не будзе канца. Усё ніжэй, усё цясней. Адзываюцца мae клаўстрафабічныя страхи.

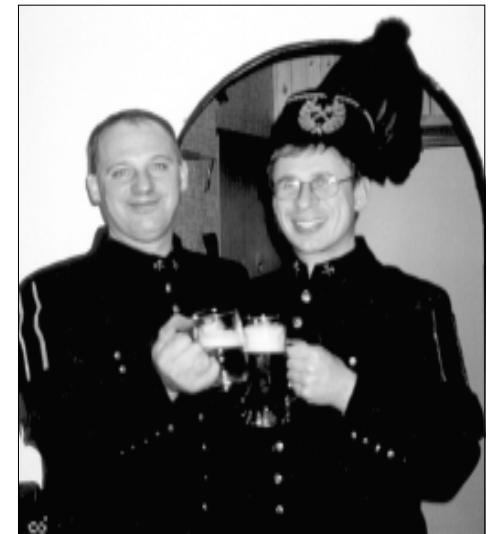
Калі нарэшце пакідаем гэту сцяну і выходзім у тунель, якім адводзяць вугаль з забою, трапляем у вялікую калюгу. Хто не ўскарабкаўся на канвеер, на браў вады за халявыя гумовых ботай.

Нам паказалі сцяну найбóльш камфортную. Бываюць такія, дзе шахцёр няма як выпрастацца. Або трэба дабирацца пад зямлём яшчэ пяць кіламетраў. У такіх выпадках нейкую частку дарогі падвозяць рабочых ваганеткамі.

У час выезду ліфтавы ўключает аварыйныя тармазы. Наша клетка раптоўна стае і гойдаецца на спружыністых канатах то ўверх, то ўніз. Страйнік падходзіць пад горла. Балазе пусты, бо з'язджалі мы надосвітку.

— Ліфт астанавілі ў самым пачатку дарогі, — тлумачыць Яраслаў Кон'яш, шахцёр з 16-гадовым дасведчаннем, — а бывае, упалове, на поўнай хуткасці. Асабліва, калі чые імяніны, шахцёры любяць так пазабаўляцца. Ліфт па дарозе наверх тармозіць некалькі разоў. Палову гэтай экспурсіі пасля таких жартаў трэба было бы выносіць.

Наверсе апаноўвае млявасць. І ногі нейкія цяжкія. Мы былі пад зямлём якіх пайтары гадзіны. Шахцёры працуе — ад уваходу на прадпрыемства да выхаду — сем з паловай.

У раздзяўальні перш-наперш сядаем на лавачкы і „шнупаем” табак. Дзеля прачысткі носа. Над намі на адмысловых гаках вісіць рабочая вопратка. Стрыя шахцёры любяць пажартаваць з наўчікоў, што гэта адзенне тых, якія не выехаілі назад. Цыбу, цыбу. У „Заф'ю́кы” вялікіх трагедый не было.

Тлусты вуглявы пыл не адклейваецца ад цела. Выходзіш з-пад душа, а там з люстра глядзіць на цябе чорны, бы д'яблаў, твар. Трэш і рукамі, і губкаю, і нічога. Вочы можна ачысціць толькі крэмам, а ўсё роўна застаюцца чорныя рыскі на вейках. На двары, пачухаўшыся, бачыш: так цёр вочы, што пра вушки забыўся.

Пастароннія могуць з'ехаць пад зямлю ў шахце (не ў кохнай) толькі раз у год — на Барбурку. Пераважна гэты магчымасцю карыстаюцца сем'і шахцёраў. Папасці з другога канца Польшчы на такую экзатычную і поўную ўражанняў экспурсію, удалося нам дзякуючы Дароце і Яраславу Кон'яшам, якія працуе ў „Заф'ю́кы”. Сардэчнае ім дзякую.

Мікола ВАЎРАНЮК
Фота Аліны ВАЎРАНЮК

Галоўныя прынцыпы не здзейснены

— Галоўныя прынцыпы самаўрадавай рэформы дагэтуль не здзейсніліся па прычыне арганізацыйных недапрацавак і недахопу сродкаў. Як найбóльш задача з адпаведнымі грашымі павінны перайсці ў самаўрадавыя ваяводствы і паветы. Зараз у многіх выпадках мы толькі пасрэднік у перадачы сродкаў у паасобныя нашы ўстановы, а ўплыў наш на выдаткованне іх невялікі, — сказаў стараста Гайнаўскага павета Уладзімір Пятрочук.

Самымі заўважальнімі рэзультатамі самаўрадавай рэформы для жыхароў Гайнаўшчыны сталі інвестыцыі на павятовых дарогах. За сродкі Гайнаўскага павета і з дапамогай некаторых гмін, заасфальтаваных было больш чым 11 кіламетраў дарог, на што спартрэблілася больш за 1 мільён 200 тысяч злотых.

— Добра, што ў павеце паявіліся гроши на рамонты і асфальтаванне дарог, бо раней вельмі цяжка было атрымаць сродкі з ваяводства. Павет стаў надзейным нашым партнёрам для супольных дарожных інвестицый, — заявіў намеснік бурмістра Гайнаўкі Міраслаў Мордань.

Жыхары Гайнаўшчыны заўважылі таксама, што паправілася ўтрыманне дарог, чаму пасадзейнічала стварэнне Управы павятовых дарог, дзе працуе калі 30 асоб.

Аднак людзям, якія рэдка наведваюць установы, цяжка ацаніць змены пасля ўвядзення самаўрадавай рэформы.

— Адной з самых важных задач павета з'яўляецца набліжэнне ўстаноў да жыхароў, — тлумачыць стараста Уладзімір Пятрочук. — У павеце самі вырашаем аб утрыманні сярэдніх школ, для якіх удалося атрымаць у гэтым годзе дадаткова 115 тысяч злотых, што дазволіць увайсці ў новы год без крэдытаў. Працуе ўжо Павятовы цэнтр дапамогі сем'ям, самі вырашаем аб кіраванні нашых жыхароў у дамы грамадскай апекі. Гаспадарчыя адзінкі супрацоўнічаюць з мясцовым аддзелам аховы асяродка, а не з ваяводскім. Адной з нашых задач з'яўляецца пропагандаванне культуры нашага рэгіёна, турызму і гаспадарчай дзейнасці. Паўстаў у нас спецыяльны аддзел, працаўнікі якога ездзяць на турыстычныя кірмашы і распаўсюджваюць матэрыялы аб нашым рэгіёне. Наладзілі мы сувязі з партнёрамі з Нямеччынай і Беларуссі. Аднак з-за фінансавых складанасцей мала зрабілі мы ў галіне культуры. Не змаглі мы таксама адкрыць у Гайнаўцы ні казначэйскую аддзелу, ні турыстычнага перахода з Беларуссю ў Белавежы. Некаторыя задачы і сродкі, прадбачаныя на 2000

год, толькі пацвярджаюць маю боязь, што самаўрадавая рэформа не ідзе ў добрым накірунку, бо прыбаўляеца нам штораз больш задач без дадатковых грошей. З Новым годам павет праймае Установу па працаўладкаванні, якая дадаткова будзе сачыць за легальнасцю працы. Бюджэт яе большае на 4%, што не кампенсуе нават інфлянцыі. Сам фонд для актыўнага процідзейння беспрацоўку скарачаецца на больш чым 300 тысяч злотых.

Узнікненне павета ў Гайнаўцы ўзвышае значэнне горада ў самаўрадавых структурах, дзе яго параўноўваюць з Сувалкамі і Ломжай. Самаўрадавая рэформа не датычыла непасрэдна гмінных бюджэтаў, ні кампетэнцый гмін. Аднак некаторыя гміны лічаць, што накіраваны ў паветы сродкі лепш выкарыстоўваліся б у гмінах, бо былі б яны бліжэй людзей.

Аляксей МАРОЗ

... Бo музыка гэта жыццё

[1 ^м прага]

се беларускай песні ў Беластоку, калі ёй было пяць ці шэсць гадоў (цяпер ёй трыццаць тры). У „Ніве” тады быў на- ват яе здымак (у „Зорцы”) і памятае яна ту песню, што тады співала: „І стал яр Юрка, і маляр Юрка, і шавеяц Юрка, і кравец Юрка. Сабраліся Юркі ў адной дачуркі”. Ганя падспеўвае і ўсміхаецца сваім успамінам.

А мо стала яна артысткай, калі ў сем гадоў пачала співаць у Цэнтральным маастацкім калектыве ЗГП (Саюз польскіх гарцэрэй), які існаваў пры Вялікім тэатры ў Варшаве... Іхня суседка завяла туды Ганю (спачатку — яе старэйшую на чатыры з паловай гады сястру Наташу). Там дзяўчаткі бралі ўдзел у розных оперных прадстаўленнях.

У гэтym хоры, расказвае Ганя, я співала да восемдзесят другога года. У мяне быў добры голас, і я співала сола. Калі мама прыходзіла туды на „выявоўкі”, усе пыталіся, ці я вучуся ў музычнай школе. Маме гэта быў нож у сэрца. Калісьці яна ў музыцы не разбіралася. Перажывала, што марнуеца талент.

У музычную падставовую школу мяне запісалі, успамінае Ганя, калі мне быўло дванаццаць гадоў. На які інструмент пайсці? Піяніна не было дзе ўставіць, ды і не было за што яго купіць. На скрыпку ісці было запозна, бо ўжо была я застарая. Флейта была невялікая і можна

было яе пазычыць у школе.

Тут Ганя Туронак правучылася трывады, пасля чаго яшчэ чатыры гады працягвала вучобу ў ліцэі імя Кароля Шыманоўскага. У 1985 годзе яна паступіла ў Музычную акадэмію імя Фрыдэрыка Шапэна, якую закончыла ў 1989 годзе, якраз дзесяць гадоў таму.

Калі я была на трэцім курсе, у восемдзесят сёмым годзе (Ганя не мусіць грэбціцца ў памяці) мне пазваніў дырэктар аркестра „Sinfonia Varsovia” Францішак Выбранчык і пытае, ці не хацела б я спрабаваць сваіх сіл у аркестры.

Я тады якраз (у лістападзе 1987 года) узяла ўдзел у Міжнародным конкурсе флейцістаў імя Валянтына Буккі ў Рыме і атрымала вылучэнне. У акадэміі было так, што на дошцы вівешвалі паведамленне, калі нехта перамог. Дырэктор аркестра ўбачыў, што гэта была флейцістка, і пазваніў мене, успамінае мяне субядедніца.

Так Ганя пачала іграць у аркестры „Sinfonia Varsovia”, створаным на базе Польскага камернага аркестра пад упраўленнем Ежы Максімюка, што працаваў пры Камернай оперы ў Варшаве. У красавіку 1984 года па запрашэнні Польскага камернага аркестра ў Польшчу прыехаў з Англіі скрыпач і дырыжор сусветнай славы лорд Егудзі Мянухін. Каб змагчы выкананьць запланаваны рэпертуар, аркестр павялічыў колькасць музыкантаў да сарака асоб.

У камерным аркестры не было духавых інструментаў, а з імі атрымліваецца больш сімфанічны аркестр, тлумачыць мне Ганя, і можна выйсці па-за адну эпоху, бо камерны аркестр іграе перш за ўсё музыку эпохі барока і ў яго меншыя рэпертуарныя магчымасці. Пасля змен Егудзі Мянухін даслоўна быў захоплены гэтым аркестрам. Ён адразу падпісаў контракт як яго пастаянны гасцінны дырыжор.

У 1987 годзе быў мае пачаткі ў аркестры, калі я атрымлівае Ганя. А потым школа не пусціла мяне ў турнэ. Я думала, што ўжо канец. Але не, дырэктор аркестра сказаў, што найважнейшая вучоба.

Паездкі ў турнэ па свеце прыйшли пазней. Дзе я была? — перапытвае Ганя. — Усюды. Еўропа — цэлая. Я не быўа толькі ў Албаніі, Швецыі і Нарвегіі.

З Мянухіным аркестр аб'ездзіў усе Злучаныя Штаты і Канаду, пасля быў у ФРГ, Францыі, Італіі, Іспаніі, Аўстрый, Фінляндый, Партугалії, Бельгіі, Галандыі, Вялікабрытаніі, Швейцарыі, Грэцыі. У апошнія гады выступалі ў Аргенціне, Бразіліі, Чылі, Ганконгу, Японіі, Карэі і на Тайване. З ім быў таксама ў Аўстраліі і ў Паўднёва-Афрыканскай Рэспубліцы.

Егудзі Мянухін памёр, калі мы быўа на гастролях у Берліне, 12 сакавіка 1999 года. Было яму 83 гады.

Мастацкім дырэктарам аркестра „Sinfonia Varsovia” ўжо два гады з'яўляецца славуты польскі кампазітар і дырыжор Кшыштраф Пэндерэцкі. З ім аркестр „Sinfonia Varsovia” быў у Паўднёвой Амерыцы, у Іспаніі (Більбао, Андорра, Мадрыд, Барселона, Сарагоса, Сан-Себасцьян і інш.), у Львове, Вільні, у Францыі, Германіі, Паўночнай Амерыцы. З Пэндерэцкім ігралі таксама ў Крамлі. Нядайна быўлі семнаццаць дзён у Паўднёвой Амерыцы (Аргенціна, Бразілія, Уругвай), а дваццаць адзін раз за гэты час лёталі самалётам.

* * *

Ганя ў мастацства прабівала сабе дарогу сама. Яе ідэалам стаў вядомы французскі флейціст старэйшага пакалення Жан-П'ер Рампаль. Ён так добра іграў на флейце, што некаторая яго на- ват падазравалі ў пакце з д'яблам, гаворыць яна. Я ўжо другі год вучылася іграць на флейце ў падставовой музычнай школе, калі наша суседка Ванда Хатомская, пісьменніца, прынесла мене пласцінку таго флейціста, каб я паслушала. Хаця мне было тады толькі тры-

наццаць гадоў, я была шакіравана. Калі я была ўжо ў трэцім класе ліцэя, я напісала Жан-П'еру Рампалю ліст і папрасіла, каб мая сяброўка пераклада яго на французскую мову.

Рукі ў мяне трэсліся, не тоіць Ганя, калі я адчыняла ліст, які атрымала ад яго сакратаркі. Я адразу адпісала. У лісце я напісала пра ўсю нашу складаную сітуацыю, пра немагчымасць выездаў за граніцу і прасіла нейкіх парадаў.

Тады прыйшоў другі ліст. Жан-П'ер Рампаль паведамляў, што ў лістападзе 1985 года ён будзе ў Венгры. У Будапешце ён дасць адзін канцэрт і будзе рабіць запісы на пласцінку. І напісаў галоўнае: што калі я хачу, то могу прыехаць, а ён паслуhaе мяне і дасць нейкія парады.

Я пераканала начальніка пашпартнага бюро, успамінае Ганя, што пашпарт мне патрэбны адразу. Зразумейце, казала я, ён жа стары, можа памерці, а ёсць нагода сустрэцца з ім, ды і фінансы на Будапешт дазваляюць. Слухаў-слухаў мяне начальнік ды і кажа: „Сядай і піши: ён — флейціст, ты — флейцістка”. Праз гадзіну быў гатовы пашпарт. Я думала толькі аб адным: каб пачаць зблізка ігру гэтага чалавека, каб дакрануцца да яго і пераканацца, ці жывая гэта істота.

Сустрэча з Жан-П'ерам Рампалем была важнай падзеяй у мaim жыцці, можна сказаць, пераломнім момантам. Яго парады быўлі бясцэнныя, сцвярджает Ганя. Мне тады было дзесяццяць гадоў.

Перад дзяўчынай было яшчэ шмат гадоў вучобы, агульнопольскія і міжнародныя конкурсы флейцістаў, канцэрты з аркестрам у краіне і турнэ па свеце. Нядайна бацька ў яе пытгае: Ну, як там было ў Германіі? Ганя адказвае, што не ведае. Прыляцелі, сыграі, адляцелі. Усё, што знаходзіцца па-за межамі музыкі, не мае такога значэння. Няважна, калі недзе за граніцай табе падаюць столькі нажоў, вілак і талерак, што ты не ведаеш, як есці, што на якую талерку класі. І нават тады, калі трэба есці палацкамі — ясі.

Але калі Ганя бярэ ў рукі сваю японскую флейту „Ямага” і ледзь дакранаеца да яе вуснамі, уся яна пераўласабляеца, а гукі музыкі, здаецца, самі плынуць з яе інструмента, зліваюцца ў адно цэлае з флейцісткай, запаўняюць усё яе нутро. Бо музыка гэта жыццё. Вядома, калі захочаш гэтага.

Ада ЧАЧУГА
Фота аўтара

Балаховіч у Гайнаўцы

— Быў беларускім начальнікам, публіцыстам, паэтам, які лічыў сябе грамадзянінам Рэчы Паспалітай, да якой час-та адлікаўся. Выступаў супраць камунізму, але быў кароткі час, калі яго падтрымваў, — сказаў пра Станіслава Булак-Балаховіча на адкрыцці прысвяча-

най яму выстаўкі яе камісар і суарганізатар Алег Латышонак, навуковы супрацоўнік Кафедры беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку.

Адкрыццё выстаўкі ў Гайнаўцы даме культуры адбылося 11 снежня 1999 г. Прывезена была яна ў Гайнаўку з Му-

зея войска з Беластоку, дзе пяць гадоў таму арганізаўваў яе д-р Алег Латышонак, даследчык жыцця, дзеянасці і вайсковага шляху Станіслава Булак-Балаховіча. Запрошаныя гасці, сярод якіх быў унук героя выстаўкі Мацей Булак-Балаховіч, прывітаў дырэктар ГДК Мікола Бушко.

Наведвальнікі выстаўкі ўбачылі балаховіцкі мундзір, шлемы, рускія, польскія і савецкія шаблі, кінжалы, пісталеты, вінтоўку, кулямёт і фатаграфіі таго часу.

Д-р Алег Латышонак (на здымку першы справа) расказаў таксама пра сувязь Балаховіча з Гайнаўчынай. Пасля вайны 1920 года, калі Беларуская нацыянальная армія была разбіта, Станіслав Булак-Балаховіч прыехаў у Белавежу і заснаваў тут прадпрыемства па эксплуатацыі лугоў і лясоў, у якім атрымала працу калі тысячы яго жаўнероў. Балаховіцы, якія працаваў у Белавежскай пушчы, засталіся ў памяці мясцовых жыхароў. Працаваў тут перад усім расіяне, якія не хацелі вяртацца ў Савецкую Расію, а беларусы, якія выводзіліся з тэрыторый далучаных да Польшчы, вярнуліся дамоў. Узгаданае прадпрыемства абанкруцілася, калі польскія ўлады рэ-

візавалі прыватную і вайсковую маё- масць балаховіцаў. Частка балаховіцаў раз'ехалася ў іншыя краіны, нават у Аргенціну. Чарговы замах на жыццё Балаховіча, арганізаваны савецкім эмісарамі, закончыўся смерцю яго брата Юзefa. Гэтая падзея вядомая на Гайнаўчыне па прычыне адкрыцця ў 1994 годзе калі Белавежы помніка ў гонар братаў Булак-Балаховічаў і іх жаўнероў. На выстаўцы можна яшчэ даведацца пра спробы палітычнай дзеянасці Станіслава Балаховіча ў Польшчы.

— Станіслаў Балаховіч як публіцыст выступаў супраць камуністы і немцаў, прадугледжваючы, што Польшчу будуть яны атакаваць з двух бакоў. Заклікаў рыхтавацца да вайны. Вершы, якія пісаў на беларускай мове, былі ўжо слабішымі, — сказаў д-р Алег Латышонак. — У канцы свайго жыцця быў і беларусам, і палякам, а галоўнай яго ідэяй было змаганне з камунізмам.

Камісар выстаўкі Алег Латышонак не скрываў свайго задавальнення, што выстаўку ўпершыню вывезлі па-за Беласток, а ў планах яшчэ презентацыя яе ў Эстоніі.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

Каханне 2000

Міраслава Сцепанюк усё жыццё шукала вялікага кахання.

— Яно мела быць боскае, такое з электратокавым аргам. Каб пазней некалькі дзён у сярэдзіне і мазгах было верасова.

Свой эратычны рytm улаўляла на карцінах Шагала, і ў старых, падляшукіх песнях, што як птушкі выляталі з яе жывата. Міра ведала сваю чардзейную моц і баялася сябе.

* * *

Раман Каравайчык усё жыццё шукаў верасовага фону для сваіх карцін-актаў. Залюбліяўся некалькі разоў у тыдзень, без толку і патрэбы. П'янстваваў на дадатак як запарожскі казак і выварочваў столікі ў беластоцкім кафэ „Маршанд”.

— Міра раскахала мяне сваімі песнямі, — кажа мастак.

— Я запутаўся ў верасовы кайф яе голасу. Шалёная карыя вочы.

Папраўдзе, Раман баяўся жанчын. Не барапіўся, калі зачаплялі яго мужчыны.

Без водкі — пацалаваць?

— Падышоў да мяне і пацалаваў, — расказвае Міраслава Сцепанюк.

— І не баяўся, ведаеш, што ўвогуле да гэтай пары не здаралася са мной у Беластоку. Праўда, быў ён выпішы — але які табе наш хлапец адважыцца, без гарэлкі, пацалаваць дзеўку? Беларус нават дзіцяці па-цвярозаму не асмеліца зрабіць.

Міра ведае, што гаворыць. У сваім жыцці не адно бачыла і не адно перажыла.

Раман напачатку таксама трэліў нейкія баналы, пачутыя ў „Маршандзе”. Не ўяўляў, што з паненкай можна па-просту.

— Jesteś jak pomiędzy deszczem i śniegiem, — сказаў ёй, хаця і сам не ведаў навошта.

— Czyli czymś... mokrym i zimnym, — зрезала Міраслава, хаця ўлавіла рytm яго моцнага сэрца, той рytm, неабходны для элекрычнага аргаму.

На некалькі Матац Боскіх у дзень

Раман не любіць расказваць пра сябе. Ну, але Міра — мая добрая сяброўка. Ды і старшай дружкай была я ў іх на вяселлі.

— Раскахала і кінула мяне першага дня. Пралала як той снег з дажджом. Пазней казалі, што нехта шукаў яе ў Інтэрнэце. Што быццам у Лондане — ці дзе сядзела? А я, як добры дурань, не мог асвабадзіцца ад верасовага колеру. Ад сінякоў пад вачыма. Ад піцця „вішнёўкі”, прывезенай з Гродна, якая папраўдзе была спіртам памешаным з варэннем і таксама выклікала верасовыя пахмеллі.

— А як там маляванне ішло? — пытаю Ромка. Мастак дае мне шклянку з настойкай-вішнёўкай гродзенскага разліву.

— Запі вадою, — кажа пра свой маставік ўзлёт. — Адны Маткі Боскія, па некалькі штук у дзень, маляваліся.

Верасовы кайф з голубамі

Міраслава вярнулася ў Беласток пепрад Калядамі.

Тут выглядалі яе бабка Вера, брат Толік і мама Лена. Разам ішлі на ўсяночную багаслужбу ў сабор св. Мікалая Цудатворца. Міраслава малілася ўсёй душой, так, каб пазней круглы год хапала малітвы, шаптанай разам з сям'ёю.

— Дзе б я не была, што б не бачыла, заўсёды марыла пра свайго хлопца. Такога, адсюль. Лагоднага і моцнага ў адным. Са свойскім рytмам. З-пад Саколкі або з-пад Дубіч-Царкоўных.

Міра не пераносіла беластоцкай прэтенцыёзнасці.

У дзень, калі Міра выпадкова другі раз наткнулася на Рамана, кружачы па непрыбраных беластоцкіх вуліцах, падаў уперамешку дождж і снег.

— Цэлы дзень лёталі калі мяне хмараў голубоў, — кажа сцішаючы голас.

Галубы заўсёды кружылі наб небам

Міры, калі ў яе жыцці пачынаўся верасовы кайф.

— Я ведала, што нешта здарыцца. Уначы прысніўся мне белы анёл з вялікімі крыламі. Ён узяў мяне за руку і перавёў на другі бераг ракі. У майм сне зноў запахла прынарваўскімі, балотнымі лугамі.

Узяць яе пад нож

— Я не баюся калі з мяне насміхаюцца, — кажа Раман. — Калі на *ragevi* пабачыў Міру, запыніў яе неяк інтынктыўна, як воўк авечку. Зразу хацеў *узяць яе пад нож*. Можа за той пачатак, што так мяне, закаханага, прайгнаравала?

А яна пачала чараваць, смяяцца тым сваім зорным смехам, насміхацца з мяне. Ну — але так, каб не балела. Пакарыла мяне сваёй жаноцкасцю. Палётам. Я адчуў, як у мае грудзі наліваецца верасовы подых дзяцінства. Закахаўся насмерць.

Раман не любіў Беластока з яго кліматамі і штучнымі захапленнем.

— Чалавек не ў змозе кахаць жанчыну, калі не любіць свайго месца.

* * *

Калі Міра хадзіла пазней вуліцамі Беластока, бачыла шмат прыгожага. Ноччу пабачыла месяц у верасова-блакітным арэоле. Раз, калі пераходзіла каля помніка Пілсудскому, узніяўся вецер і перанёс пад Мірыны ногі букет чырвоных ружаў у цэлафане, якія падарылі маршалку ўлады горада.

Сустракала нават людзей, з якімі

без страху магла нагаварыцца на роднай мове. Бо раней, калі спатыкала нейкую сяброўку з Арэшкава і хацела загаварыцца да яе падляшущім тэкстам, „вялікая беласточанка” разглядалася на сцярожана па баках, сцішала голас і вымушала размову на польскай мове.

А калі быў Раман — усё памянялася. Раз нават прыкметыла, сярод насценных зграфіц лозунг: „Wyluzuj się — Mów po prostu”. Міра ўявіла, што такі надпіс трэба спалучыць з ідятычным, але моцным

рэкламным афішам прэзерватыва: „No dobrze, wszyscy TO robicie”!

Адхацелася сексу з камп'ютэрэм

— Калі я дакранулася да яго зубрынай мужчынскасці, мне зашчымела ў мазгах, — смяеца Сцепанючка, бо так мы называлі Мірку ў ліцэі. Адзін Бог толькі ведае, колькі бяссонных балючых начэй правяла Міра пад небам Нью-Йорка, Лондана, Дубліна, мроячы пра такога мужчыну, як Ромак. Тыя ўсе, якіх спатыкала ў широкім свеце, мелі канкрэтныя пажаданні. А яна, дзеўка з падляшущай вёскі, жадала спацнаць таямніцу.

Каханне ачысціла Міраславу і Рамана. Адхацелася ім сексу з камп'ютэрэм, ананізму, усякага д'ябалства, ад якога балела галава.

— Ромак навучыўся нават па-свойму са мной гаварыць. Праўда, у Беластоку яшчэ яму не выходзіць, ну, але калі прыязджаете да мяне ў Лондан — рэжа як стары, — адзначае Міра.

— Што ты ведаеш? — кажу Міраславе. — Ён сам мне сказаў, што будзе вучыць вашых дзяцей беларускай мове. Можа яшчэ пры табе яму не выходзіць, ну... бо ж какае насмерць! Ты паглядзі на яго — як накручаны — малое свае акты.

— А я прабуджаюся раніцай і спяваю, — смяеца Сцепанючка.

Ганна КАНДРАЦЮК

PS. Імёны і прозвішчы наших герояў далікатна зменены.

На ўзмежку

Белая вежса

Толькі вярнуўся з белавежскага леўшча, а Пушча ўжо тут. Чакае мяне. Зялёна-кучаравая. З любоўю да ўлоня! — вітае.

Адгукнуўся на маю „Вязь” Валеры Дранчук, заснавальнік і галоўны рэдактар незалежнай беларускай прыродолюбнай газеты „Белавежская пушча”. Прыслал з Мінска 6 апошніх асobнікаў (двухмесячнік). Кінулася ў очы антalogія: цэлая паласа прыродолюбных вершаў, сваіх і замежных аўтараў. У кожным нумары! А чаму здзіўляцца, рэдагуе газету павет. І рубрыкі кідкія: Патрыётыка, Па-над межамі, Кветкі раю, Кліч Касандры, Белая Вежа. Шырокі тэматычны дыяпазон.

У пераліку публікацый за мінулы год стаіць і шчымлівая тэма: „Белавежскі палянічны палац. Трагічны лёс цудоўнага твора архітэктуры”. Жывы буль, незагоеная рана дагэтуль вярэдзіць сэрцы белавежцаў. У хвасце драпаючых на заход немцаў аказаліся ні то мадзьяры, ні то галандцы (саюзнікі Гітлер меў разнамасных). Убачыўши на гарызонце белавежскай паляны архітэктурны цуд, цывілізація варвары развярнулі гармату і запальнымі снарадамі абярнулі ў полымя нашу гордасць. Задно спалілі і сялянскія хаты. За што? Ніводзін драпун тут не згінуў.

Сяло згарэла датла, а палац яшчэ колькі год страшыў выпаленымі сценамі непавінны народ. Сцены былі моцныя, цэглы выпальваў выдатны майстар Мілер, прыахвочаны сюды царскім жаданнем ажно з Германіі. У мацаце палаца першапланавую ролю згуляў і курыны атрад гродзенскай губерні. Пастараліся нясушки, знеслі свайму гасудару якасны працduct. Ім спайліся царскія сцены. Маглі бы пастаяць яшчэ шмат вякоў. Стайць жа адбудаваны з руін не такі крыжацкі замак у Мальборку. Але тут вучоныя „спецы” вынеслі прысуд: белавежскі палац ніякай архітэктурнай каштоўнасцю. Узарваць!

Намуціліся дынамічныя расчляняючыя Мілеравы цэглы, нямала патрацілі ўзорычаткі, пакуль даканалі чудоўны твор архітэктуры. На апарожненым месцы ўсцапіўся за прыгорак скарацецны куб мастацкага безгустоўя. Не вытрымаў выпрабавання, хутка пачаў трашчаць па швах. Летасць разабралі. Вырастася новы будынак. На гэты раз са стромкім дахам. Мо хоць шапкай будзе нагадваць былую славу. Будзе ў ім музей. Будзе і высокая (40 м) назіральная вежа.

Не ведаю, як да „трагічнага лёсу” пастаіць аўтар „Белавежскай пушчы”, у нас — перацэнка фактаў. Сярэй Тарасевіч, атабарыўшыся на амерыканскіх пашах, гукае зухавата: „Вінавата камуна!” Добра ведаеш, хто ві-

наваты. Не пляці лухты. У Мальборку „камуна” адбудавала не такі замак.

Пушча ў нас адна, яе нельга дзяліць на „нашу” і „вашу”, яна супольная — паасобку яна не будзе той пушчай. Да-гэтуль я быў перакананы, што на tym баку яна ацалее: аўгусті ж яе запаведнікам. Цяпер даведваюся, што, як і ў нас, яе і там выразаюць. Няма ўжо чаго паказваць турыстам.

Дарэчы, аб адзінасці. Летасць белавежскія эколагі выдалі карту беларускай часткі. Маю ўвагу прыцягнула археалагічная стаянка на левым беразе Елянкі. Несумненна, было там старожытнае аселішча: месца ў вілах дзвюх

рэчак. А правы бераг у нас. Сеў на ровар і кручу на ўсход. Не памыліўся, знайшоў салідны курган, які спалучэнца з адкрытай ужо раней намі курганным градою. Цяпер ведаю, гэта курганны левабярэжцаў: прabelавежцы заўсёды хавалі мерцаў за рэчкамі (вадою), каб душы іх не вярталіся да жывых. Вось і белая вязь.

А ў нас перацэнка фактаў. Ужо і „арлы” маладыя гітлероўскі памагатым сыплюць курганы славы: яны ж былі шчырымі праціўнікамі камунізму. Хутка пачнуць узнімаць уверх і „спадчынна” прывітанне.

Георгі ВАЛКАВЫЦКІ

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Чаму патануў Тытанік?

— Бо здарылася такая гісторыя, пра якую не ведаюць дарослыя, — кажа сямігадовая сябровука „Зоркі”, Надзейка.

Надзейка заўсёды, калі заплюшчыць свае карыя вочкі з доўгім расніцамі, жадае, каб мама або тата прачыталі ёй казку. Дзяўчынка на памяць ведае незлічоную колькасць беларускіх і сусветных казак. Зараз разам з бацькамі падарожнічае ў свеце казак Шахразады. Мабыць і адтуль Надзейка ведае таямніцу Тытаніка.

— Было так, — сцішае голас дзяўчынка-любка. — У акіяне, дзе жыло многа рыб і русалак, зрабілася так невыносна горача, што не стрываць. Рыбы ад гэтай духаты перасталі плаваць і спываць. Яны як вепрукі ляжалі на дне акіяна і марудзілі. Наракалі, сварыліся, учынялі сваім суседзям усялякія фокусы. І толькі тады, як у іх бок набліжалася крыважэрная акула, яны ляпіва варушылі плаўнікамі ды хаваліся ў сваю змрочную нару і патухалі.

— Давайце нешта прыдумаем, — сказаў аднойчы рыбам Белы Кіт, якому надаела жыць у небяспечнай цеплыні.

— Давайце, давайце, — паўтарылі без пераканання сонняры рыбы. Ім не хацелася нічога, але калі Белы Кіт загаварыў ім зубы, яны скрануліся з месца і пачалі ва ўсім слухаць свайго правадыра.

— Ведаеце, — пачаў трэліць Белы Кіт, бо рыбы, як вядома, не гавораць, а толькі спываюць, — на поўначы стаіць магутны айсберг. Нам трэба дагаварыцца з ветрам. Пачаць з цэлай монцы спываць яму оды і гімны, а ён падабре і прыгоніць у наш бок тую гару лёду. Тады мы пачнем спываць сонцу і яно растопіць айсберг. Ну і тады ўжо будзе нам добра, як за старых-даўніх часоў, калі нам хацелася плаваць.

Рыбы паслушалі Белага Кіта. Но ж вядома — нішто так не натхнє сонную рыбку, як надзея. Яны верна выпаўнялі загады свайго збавіцеля. Ды і ўсё дзеялася па чарзе, як прадказваў Белы Кіт.

— А прычым тут Тытанік? — пытаю Надзейку.

— Ну бо той Тытанік плаваў сабе і не ведаў куды павярнуць. Таму і насткнуўся на гару і загінуў.

— Але Мэры не ўтапілася? — пытаюся ў Надзейкі, бо хачу пачуць яе далейшы аповед.

— Бо яна кахала Джона, і кахала рыб, і кахала сонца, і кахала вецер. І рыбы пра тое ведалі. І яны папрасілі Белага Кіта, каб той дапамог дзяўчыне. А Кіт дагаварыўся яшчэ раз з ветрам і сонцам.

— Дык чаму патануў Джон? — цягну за слова малечу.

— Ну бо ён, як той Тытанік, не ведаў навошта плавае.

ЗОРКА

У гонар славнага тысячагоддзя

Кожны, хто пераязджае цераз Рыбалы, бачыць там ля царквы каляровы крыж.

Калі падыдзеце бліжэй, пабачыце на крыжы надгріс, на падляшскім дыялекце. Ніжэй прыводзім тлумачэнне на літаратурную мову.

У гонар славнага 2000-годдзя Нараджэння Господа Нашага Ісуса Хрыста, 120 гадавіны прыхадскага храма ў Рыбалах.

* * *

Крыж гэты фундаваны прыходам у Рыбалах і размаляваны дзецьмі на XVII Сустрэчах „Зоркі”, Року Божага 1999, месяца красавіка, 30 Дня.

Крыж асвяціў Яго Блажэнства мітрапаліт Варшавскі і ўсіе Польшчы Сава.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Польска-беларуская крыжаванка № 1

Запоўніце клеткі беларускім словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 49: Смех, снегапад, ер, тата, Гарара. Снег, мера, бег, хата, пар, дата, вада.

Узнагароды, аўтаручкі (cienkopisy), выигралі: **Наталля Ялоза, Марта Кузыка** са Старога Беразова, **Анна Максімюк, Анна Пост, Кацярына Бандарук** з Бельска-Падляшскага, **Гося Кананюк, Ася Стоцкая, Міхал Гайдук** з Нарвы, **Міра Заброцкая** з Чыжоў.

Віншуем.

Міра Лукша

Пуцяводная Зорка

Зорка залатым праменем
Праз стагоддзі цёпла свеціць.
Як калісці ў Віфлееме
Гэту Зорку бачаць дзеци,
Мудрацы, што кнігі знаюць,
Юнакі ў пастушых шатах,
І звяры яе вітаюць
Ноччу зябкай, не ў палацах.
Час ляціць — святла імчанне.
Прауда і Любоў — забавенне.
Хрыстос назаўсёды з намі.
Узнагарода за цярпненне,
За чаканне, выгляданне
І за шлях Святла дарогай,
У зброі праведнай стаянне
З Тым, які і з нас ёсць — Богам.

Артыкулы квартала

Увага чытачы! Рэдакцыя „Зоркі” аб’яўляе конкурс на „Артыкулы квартала”, якія друкаваліся на нашых старонках ад 30 мая да 29 жніўня 1999 года.

З апублікованых 29 допісаў вылучаем артыкулы багатыя зместам і спелыя па форме.

1. **Наши прапановы-назначэнні**
1. Прывемна і сарэчна — інфармацыя, **Наталля Бабулеўч**, V клас ПШ у Бельску-Падляшскім.
2. **Сталіца наших сэрц** — рэпартаж, **Патрыцыя Кос**, I кл. белліцэ ў Гайнайцы.
3. **Забытая трагедыя** — эсэ, **Міхась Сцяпаниук**, I кл. белліцэ ў Бельску-Падляшскім.
4. **Мая бабуля** — апавяданне, **Міхал Матэйка**, IV „ц” кл. ПШ у Бельску-Падляшскім.
5. **Вінаватыя каровы** — фельетон, **Міхась Сцяпаниук**, I кл. белліцэ ў Бельску-Падляшскім.
6. **На яўрэйскім могільніку, інфармацыя, Аня Садоўская**, IV кл. белліцэ ў Гайнайцы.
7. **Будзем ісці адной дарогай, інтэр'ю**, **Жанэта Роля** і **Міхась Сцяпаниук**, I кл. белліцэ ў Бельску-Падляшскім.
8. **Грабавец стаў на ногі за каробкі — інтэр'ю**, **калеткы**: **Кася Младзінскую**, **Кася Рыбак**, **Даніла Рута**, **Тамаш Жак**, **Андрэй Пракапюк**, **Бася Андраюк**, **Мажэна Бадавец**, **Марта Саевіч**, **Моніка Старасельнік**, ПШ у Дубічах-Царкоўных.
9. **Парадак майго жыцця памяняўся, інтэр'ю**, **Міхась Сцяпаниук**, I кл. белліцэ ў Бельску-Падляшскім.
10. **Трэба шанаваць іншых, інтэр'ю**, **Жанэта Роля**, I кл. белліцэ ў Бельску-Падляшскім.

II. Задача чытача

З дзесяці прапаноў-назначэнняў трэба выбраць тры артыкулы. Адказы з прозвішчамі аўтараў і загалоўкамі артыкулаў просьмі даслаць у рэдакцыю да 15 студзеня г.г.

Сярод удзельнікаў конкурсу разыграем узнагароды: гадавую падпіску на „Ніву”, Польска-беларускі слоўнік, касетныя запісы беларускіх песень. Узрост удзельнікаў неабмежаваны.

III. Узнагароды пераможцам

Пераможцамі стануць аўтары, якія набяруць найбольшую колькасць галасоў чытачоў. „Зорка” падрыхтавала ім рэчавыя ўзнагароды. Дапускаецца таксама ініцыятыва прыватных асоб, якія самі могуць узнагародзіць любімых аўтараў.

Bašń	Okno	Ruch	Kum	▼	Nokaut	▼
►	▼	▼	▼			
Hak	►					
Numer	►					
►						
Mech		Stóg	►			

Возера любові і моцы

Panowie, to działa! — усклікнүй прэм'ер, гледзячы на „чарадзейную палачку”, якая паказала, дзе ў Бандарах можна выкапаць выдатную студню.

Цяжка чалавеку паверыць у тое, што не відна вокам. Але тое ёсё „działa”.

Лярон Хлябіч — цяпер у Бандарах. Ён адсюль. У Гданьску, у Варшаве вучыўся, працаваў у электрастанцыі ў Жарноўцы. Жыў у Быдгашчы. Цяпер ён тут, у Бандарах працуе на Семяноўскім вадасховішчы — ён галоўны спецыяліст па эксплуатацыі вадаёма. Людзі едуць на возера, людзі едуць і да яго. Но добры ён чалавек, спрыяючы людзям, і моц яму дадзена бачыць нябачнае і даваць імпульс да аздараўлення і сілу іншым.

Маці, Ніне, добра — хоць адзін з яе сыноў так блізка. І ганарыща ім, і цешыца.

— Бачыў я калісці суседак, як наслідку ежу тым, хто нічога не мае, хадзіць не можа, дажывае, — кажа Лярон Хлябіч. — Я не хацеў, каб хто на старасць прыносіў маёй маме што паесці. А то мама, 1924 года нараджэння, асталася ўжо была адна. А заслужыла на тое, каб нармальна, па людску, дажыць.

Адкуль моц у інжынера Лярона, туэтшага, звычайнага, лагоднага чалавека, поўнага ведаў вучоных пра бачнае, пільна іручага сцежкай пазнання Духа? Ягоным дотыкам і думкай даў Бог памагаць людзям! З вынікамі дастыкальнымі, бачнымі вачымі лекараў!

— Усё, што маем, гэта ад Бога, — тлумачыць спадар Лярон. — Найгорш, што чалавек не ведае, што яму дадзена. Найбольшым бар’ерам да самапазнання ёсць няведенне і пярэчан-

не ўсяму, што наўкол нас і ў нас дзе-еца. Не ведаём, чым распарацаемся, а нават не дапускаем, што чалавек можа распарацца нечым звышнатуральным, нейкай моцай ці разбудаванным розумам. Чалавек ёсць так пастроены, што мае ў сабе той божы пачатак, што ўдыхнуў яму Стварыцель, творачы яго „на Сваё падабенства”. Але страціў тое і не патрапіць знайсці яго ў сабе, вылучыць з сябе, а перш за ёсё ўсвядоміць. Адкуль ты тут узяўся, нашто і куды ідзеш. Жывем, жывем, і не задумоўваемся, нашто мы тут ёсць і чаму. Ці чалавек гэта толькі цела, ці штосьці яшчэ іншае. Рэдка калі ставім сабе такія пытанні...

Лярон Хлябіч сцвярджае, што ў лячэнні дапамагаюць яму духоўныя апекуны, якія кіруюць ягонымі рукамі ў час сеанса.

У час сеанса неабходныя цішыня і спакой. У асобным пакоі заслонены вонкі. Пацыент ляжыць нерухома, ля яго сядзіць, засяджаны, лекар, *izdrowiciel* — спадар Лярон. Трымае над ім свае рукі. У пэўны момант рукі самі пачынаюць вандраваць па целе пацыента і дакранаць хворых месцаў.

Удзельнікі сеансаў расказваюць, што ўспрымаюць у час сеанса розныя фізічныя і псіхічныя адчуцці. Першое — што цела хвалюе, вібруе. Гарачы або халодны ток пранікае хворыя органды. Некаторых у той час клоніць на сон. Здараетца ўражанне пакідання цела (я адчувала, быццам лячу над лясной дарогай). У самім Ляроне адкрыў яго здольнасці біянергетэрапеут з Быдгашчы. Пачаў сп. Хлябіч справу ад знаёмства з *wahadeliem* — спецыяльным маятнікам. Пасля былі книгі,

Лярон Хлябіч на фоне нашага „беластоцкага возера”

мноства спецыялістычнай літаратуры, навука рэлаксацыйных і медытатычных тэхнік. Спрабаваў таксама „аўтаматычнага пісьма”. У час сеанса аўтаматычнага пісьма меў пераказ малітвы, якою пацынае цяпер аздараўляльныя сеансы. Спачатку лячыў сям’ю, знаёмых. Цяпер прыязджаюць да яго з усёй Польшчы. Адным з найбольшых дасягненняў тэрапеута ёсць вылечэнне пяцігадовай паралізаванай дзяўчынкі, анямелай і аслеплай. Па пяці сеансах дзіця стала на ногі. Іншым разам удалося вылечыць жанчыну, якая ад двух гадоў ляжала ў пасцелі — пасля чатырох сеансаў жанчы-

на пачала хадзіць. Пад рукамі спадара Лярона перастаюць балець людзям пазваночнікі, ногі, лечацца жаночыя хваробы, ракавыя пухліны, нават душэўныя нямогласці. Добрыя вынікі ў яго і ў пазбаўленню людзей цягі да алкаголю, курэння. Лечыць таксама на адлегласць, па здымку. У час сеанса Лярон Хлябіч знаходзіцца ў своеасаблівым трансе. Найперш медытуе, пасля паддаецца та-му, што дзеецца. Ён лічыць сябе толькі каналам, якім праплывае гаючая энергія. Адзараўляянне пачынае ад працы з чакрамі (энергетычнымі цэнтрамі чалавека), пасля наступае выцягванне з хворых месцаў злой энергіі і падмена яе пазітыўнай.

Лярон Хлябіч бачыць аўру чалавека. Далоньмі вычувае сем яе слаёў. Адкуль бярэ энергію? Сам сябе рэгенеруе, прыцягвае энергію, святыло. 8-9 гадзін у суткі прысвячае на сваё развіццё (найчасцей ад 22 да 3 гадзіны). Медытуе. Медытациям спрыяе цудоўнае асяроддзе, чистая прырода. Лячэнне пацыентаў лічыць своеасаблівым духоўным абвязкам. Калі мае час, нікому не адмовіць у дапамозе. Сам таксама дыяметральна змяніўся — не п’е кавы, алкаголю, кінуў паляваць на звяроў. Да людзей адносіцца непасрэдна, праўдзіва. І людзям з ім добра. Нават простая размова можа шмат у чым памагчы.

Міра Лукша
Фота аўтара

Сустрэча з пісьменнікам

У сераду, 8 снежня 1999 г. у Беларускім музее ў Гайцнаўцы адбылася сустрэча з пісьменнікам Васілем Петручуком. Сарганізавала яе бібліятэкарка Наталля Герасімюк. На сустрэчу прыбыло каля 30 гайнавян. На пачатку пісьменнік заявіў, што пісьменнікам стаў ён выпадкова. Расказаў таксама аб сваім складаным жыцці і творчым шляху. Творы чыталі сам аўтар і Наталля Герасімюк. Присутні на сустрэчы пыталі пра яго сляды ў родным Грабаўцы.

— Ужо нічога майго там не засталося. Нідаўна была яшчэ дудка, на якой я іграў, пасвіўшы кароў, але і яна загінула, — жаліўся пісьменнік.

Пытанні слухачоў краналі таксама складаны перыяд барацьбы з падраз-

дзяленнямі УПА у час вайсковай службы. Спадар Петручук сказаў, што быў тады маладым, нявопытным чалавекам і паддаўся прапагандзе палітычных афіцэраў. Яны вельмі дрэнна ставіліся да ўкраінцаў. Добра памятае, як адзін з афіцэраў з няянавісцю некалькі разоў пракалоў штыком на вачах жаўнераў труп украінца.

— Гэта было непатрэбнае, нялюдскае, — падкрэсліў пісьменнік. — Калі я быў жаўнерам, стараўся добра выконваць свае абавязкі, тримаць дысцыпліну ў сваім атрадзе.

Трэба падкрэсліць, што Васіль Петручук — постаць супярэчлівая. Ён сам прызнаўся, што яго крытыкуюць за палемікі, і за тое, што піша на розных мовах:

з Супраслем і Заблудавам. Калі аўтарка заканчвала дэкламаванне верша на польскай мове, пераклад на беларускую мову чытаў Віктар Швед. Пераклады атрымаліся дасканалымі і яны таксама ўзнагароджваліся аплодысментамі публікі.

Паэтычна-рэлігійную атмасферу дасканала падмацоўвала выступленне Кафедральнага маладзёжнага хору пад кіраўніцтвам айца Аляксандра Лысынкевіча. Рэлігійныя песні і экumenічныя вершы надавалі гэтаму вечару непаўторную асаблівасць, якая застаўляла слухачоў глыбока задуманца над сэнсам жыцця, над адносінамі паміж паслядоўнікамі каталіцызму і праваслаўя.

Увесе тыраж сваёй кнігі Аляксандра Шавэла-Навацкай перадала Права-

беларускай, украінскай, польскай, рускай і на гаворцы. Пісьменнік выказаў

слёнаму асяродку міласэрнасці „Элес”, каб выручаныя грошы пайшлі на дапамогу галодным, бяздомным, няшчасным людзям. Пасля презентацыі зборніка паэтэса падпісала сваю кніжку. А на заканчэнні былі бліны, якімі арганізатары вечара частавалі ўдзельнікаў паэтычнай сустрэчы.

Напоўнены дабрынёй вершы Аляксандра Шавэла-Навацкай заклікаюць да экumenічнага гуманізму, да прымірэння людзей усіх рэлігій, а ў нашым выпадку, на Беласточчыне, праваслаўных і католікаў. Аўтар, як у пасляслоўі піша прафесар Васіль Белаказовіч, „уражліва наглядаючы жыццё, выразна бачыць, колькі ў ім прадузятасці і фальшивых стэрэатыпаў, фрустра-

погляд, што мова не найважнейшая (я — еўрапеец, — пажартаваў ён); саме важнае тое, што пішацца і ці будуць гэта чытальні. Госць прызнаўся, што найлепш яму пішацца на дыялекце. Цяпер пісьменнік гатавіцца пісаць на гаворцы працяг „Пожні”.

На заканчэнне пісьменнік падпісваў чытачамі сваю кніжку „Клавуня, гэта я, Твой Вася”. Мне было вельмі прыjemна сустрэча з аўтарам „Пожні” тады, што я сам першых гадоў свайго жыцця таксама правёў у Грабаўцы.

Славамір Кулік
Фота аўтара

Аўтарскі вечар

Нідаўна прызначаная дырэктарам Цэнтра праваслаўнай культуры ў Беластоку Ірэна Трашчотка арганізавала першое мерапрыемства. Адбылося яно 5 снежня 1999 г. Быў гэта аўтарскі вечар Аляксандры Шавэла-Навацкай і перакладчыка яе твораў, вядомага беларускага паэта, Віктара Шведа. Адкрыў гэтае спатканне старшыня Праваслаўнага брацтва св. св. Кірылы і Мяфодзія прафесар Антон Міранович.

Аляксандра Шавэла-Навацкай працьтвала вершы са свайго першага зборніка „Przesłanie”. Піша яна на польскай мове. Матывы твораў — хрысціянскія, экumenічныя, гісторычныя, звязаныя

ці і роспачы. Як няянавісць становіца ў акрэсленых сітуацыях рухавіком дзеяння».

Аб зборніку Мячыслаў Чайкоўскі ў „Кур’еры паараным” сцвярджае: «Przesłanie» сталіся дарам для ўсіх тых, якія адчуваюць сябе паніжанымі, а часам утаптанымі ў гразь з той толькі прычыны, што моляцца на сваёй мове, што аддаюць ушанаванне адзінаму Богу так, як навучыла іх маці».

А ў нас, на Беласточчыне, не хапае талерантнасці. Праваслаўнія часта адчуваюць нядобрыя адносіны з боку католікаў. Аўтар, як у пасляслоўі піша прафесар Васіль Белаказовіч, „уражліва наглядаючы жыццё, выразна бачыць, колькі ў ім прадузятасці і фальшивых стэрэатыпаў, фрустра-

Міхась Хмялеўскі

Муку ў ваду хавалі

Расказ Андрэя ДАМБРОЎСКАГА,
жыхара Гацькоў у Бельскай гміне,
народжанага 19 кастрычніка 1907
года.

З польскіх вёсак ішлі людзі і гаварылі, што немцы займаюць, людзей б'юць, жанчын гвалтуюць. І на другі дзень уся наша вёска рушыла; ніхто нас у бежанства не выганяў. Гналі мы з сабою кароў, свіней, авечак. Нам свінню ўкралі, то мама пайшла яе шукаць, дык яе чуць сабакі не пакусалі. У Белавежы Якім, старэйши крыху за мяне, завёў мяне ў арэхі, а сам недзе прапаў. Я ў лесе сю-

ды-туды — не ведаю куды падацца, але неяк удалося выйсці з лесу. Бачу фурманкі — не нашы! Плачу. Мяне людзі пытаюць, з якое я вёскі. Я сказаў, а яны мне гавораць: бяжы проста. Вёска паехала, а нашы мяне чакалі, тата быў па лесе гукаў; пад вечар дагналі мы нашу вёску. Выехалі ўсе, толькі адзін жыд астаўся, які пасля паехаў у Амерыку.

Сваймі вазамі заехалі мы аж пад Магілёў. Частка гацькоўскіх сем'ёў пасялілася ў вёсках Ямніца, Бруневічы і Вендрый, а частка пагрузілася на поезд і паехала аж у Туркестан. Пад Магілёвам тады прымараразак быў, снег ляжаў. Людзі разбегліся па вёсках, каб хто прыняў; нас прыняў адзін гаспадар на хутары. Народ там слаба жыў; многа было лясоў. Людзі лес вырубвалі і будаваліся. А як драўніна аставалася, то яшчэ плацілі, каб яхто забраў! И наш гаспадар паставіў сабе новую хату, а сваю адступіў нам. Калія печы была пліта высокая і там шчэпкі з гладкае хвайні палілі, бо газы тады там не было. Наш гаспадар вазіў з Магілёва тавары ў краму ў Вендрый. У людзей вазы былі кароткія і высокія, а ў яго воз быў удвая даўжэйшы. И мы таксама ў Магілёў, 18 кілатметраў, ездзілі, бачылі, дзе цар жыў, караблі вялікія на Дняпро бачылі.

Я з дваорадным братам коней у лес вадзіў. Залезем на асу і гойдаемся, аж дрэва данізу гнулася. Пада мною асіна лопнула і я руку хіба зламаў. Вязуць мяне да бабы, што замаўляла. Я плачу, баліць, не даю дакрануцца да рукі. А яна

бярэ мяне за руку, моліца над рукою, адварочваецца да іконаў, якіх можа з дзесяць на сцяне вісела, і зноў моліца; і так тро разы паўтарыла. И быццам з мяне штось суунулася.

— Одеўайсь, — кажа, — лошадей будеши поганяты!

Я апрануўся і сапраўды коней паганяў едучы дадому.

У бежанстве я тро зімы ў школу хадзіў. Там старэйши чытаў, а малодшыя пісалі. А як хто малітывы не ўмеў, то бачюшка такую пстрычку ў лоб даваў, што аж гуз рабіўся.

Нам, бежанскім дзесяцям, давалі валёнкі і чобаты. А мясцовыя ўсе ў лапіцах з ліпавай кары хадзілі — зімою і летам. Зімою толькі больш ануч навівалі: спярша парцянную, а затым суконную. Гаспадар паліваў верх анучы вадою, каб снег не прыставаў. А калі ішлі ў царкву, а хадзілі ў кожнае свята, то ў лапіци вязалі анучы белыя, чистыя.

Калі ўпаў снег, то мы, бежанцы, кінуліся той снег замятаць. А гаспадар — не! Бо навесну ў лапіцах суха па натаптанным лёдзе хадзіць, а так дык па балоце трэба было б.

У нашага гаспадара былі тро сыны; старэйши ўжо ў Магілёў на працу хадзіў. А наймалодшы, Федзька, вельмі ж кемлівы быў! Раз салдаты рэвалверу яму паказалі, то ён зрабіў такі самы, нават са спружынамі. А як пабачыў скрыпку, то сам зрабіў такую ж, толькі не памаліваная была. Той Федзька вялікім інжынерам пасля стаў, але падчас блакады Ленінграда загінуў.

У навакольных лясах было многа ваўкоў. Раз ноччу пяць старых і я пас-

вім коней. Бачым: кабыла храпе і б'е капытам — воўк! Коні наўкол жарабяці сталі. Воўк вялікі, і калі мы кінуліся, то ён шагам адышоў. У таго жарабяці сцягно было разарвана і горла пракушана, бо калі ссла, то малако цяло па шыі. Але пасля ўсё зажыло. Раз конь наскочыў на ваўка нагамі і стаяў на ім. Калі мы каня знялі, то воўк выскачыў, каня за горла схапіў і адразу задушыў.

Раней то і медведзі там былі, авёс абсмоктвалі. На медведзі людзі хадзілі са спецыяльным штыком на тронках. Калі медведзь распрастастаўся, то той штык трэба было ўбіць яму спераду і калі пасля медведзь скіляўся, то налягаў на той штык і ўбіваў яшчэ глыбей. А медведзя сала было выдатным лякарствам на загойванне ранаў.

Другая частка нашай вёскі заехала поездам так далёка, што далей паяздоў ужо не было. Толькі вярблюдамі ездзілі і арапі. Калі там два разы ў год пайшоў дождж, то быў вялікі ўраджай; гною там ніхто не вазіў. Не сеялі, бо ўзыходзіла тое, што абсыпалася. Зжатае збожжа наносілі ў загараду і там кароў ганялі — так малацілі. И пасля на вецер кідалі, то вецер гнаў адходы дзялей, а пшаніцу вазілі ў горад, у млын, а з млына везлі муку. Як была рэвалюцыя, то муку ў мяшках у ваду хавалі, мука зверху абломкі, а ўсярэдзіне — такая як трэба. Мяса не салілі, толькі вешалі на марозе. Там жылі кіргізы, багата жылі. Бліны белыя на цэлу патэльню смажылі.

(працяг будзе)

Запісаў Аляксандар ВЯРБІЦКІ

Фота аўтара

Адгалоскі

Халодным вокам

Ці ж гэта не дзіўна, што не польская міністэрства запрашае беларусаў з Польшчы на размову, а толькі Міністэрства замежных спраў Беларусі? МЗС Беларусі ў Мінску мае запрасіць „лідэраў усіх беларускіх арганізацый, кіраўнікі беларускіх установ” (ці ёсць такія ў Польшчы? — мм), дырэктараў ліцэяў, дзеячаў беларускага руху” (глядзі: „Ніва”, № 50, „Без грошай, але сваё робім”) і далей чытаем, што „прапануеца сустрэча з уладамі РБ, міністрамі адукацыі, культуры, старшынёй Дзяржкамітэта па спраўах нацыянальнасцей і рэлігіі, на якой беларускія прадстаўнікі маглі бытепасрэдна і канкрэтна выказаць свае заўвагі і просьбы”. Так кепска, паводле ўлад Беларусі, жывеца беларусам у Польшчы, што ўлады Беларусі з увагай і зразуменнем выслушваюць наракані і просьбы польскіх беларусаў. Трэба быць сляпым, каб не бачыць, чаму і каму служыць такі клопат улад Беларусі. З чыстым сумленнем, калі б да такога спаткання дайшло, Лукашэнка на цэлы свет абвяціў бы, што польскія ўлады кепска дбаюць пра сваіх грамадзян, затое добры презідэнт не толькі дбае пра свой народ, але і клапоціц пра сваіх суічыннікаў за межамі Беларусі. І калі б у Беларусі быў рэжым, якія жуць польскамоўныя нацыяналісты, то іншыя не гарнуліся б пад апякунчыя крылы ўлад Беларусі. Такая мэта презідэнта Беларусі, калі ён думае запрасіць беларусів актыўістаў з Поль-

шчы, а не любоў, як думае войт Гайнаўскай гміны Вольга Рыгаровіч. Спаткані беларусаў свету, можа абгэтым не ведаюць саветызованыя прыхільнікі Лукашэнкі, арганізуе ад добрых некалькіх гадоў ЗБС „Бацькаўшчына”, незалежная пакуль што грамадская арганізацыя.

А цяпер некалькі слоў пра дзіўную і вельмі шкодную для нас, беларусаў, пазіцыю некаторых прадстаўнікоў улады беларускага паходжання. Яны прости даюць антыбеларускія аргументы польскім шавіністам, што беларусы ў Польшчы гэта, аднак, так званая пятая калона, насаджаная калісь царамі, а не празываюча ад вякоў, укаранела тут беларуское насељніцтва са сваёй тоеснасцю і культурай. Ну, бо ці ж пасол Сейма не з'яўляецца прадстаўніком польской улады, а толькі потым прадстаўніком сваёй партыі і выбаршчыкаў. Не лепшу пазіцыю ў гэтым справе займае войт гміны ці стараста павета. Як трэба разглядаць такую сітуацыю, калі прадстаўнікі ўлады едуць у Мінск, замест у Беласток ці Варшаву, па просьбі. Цэлы свет, гавару пра больш-менш цывілізаваны свет, асуджае паводзіны ўлад „дэмакратычнай” Беларусі, якія за погляды саджайць у турму іншадумцаў. Толькі нашым некаторым беластоцкім беларускім дзеячам Лукашэнка і яго двор з'яўляюцца зіхатлівай зоркай на фоне дэмакратыі. Не разумею, як можна быць такім сляпым, каб не бачыць прыхынкі і ясных фактаў парушання правоў чалавека ў Беларусі. А можа не сляпия яны, а толькі бачаць нейкія свае палітычныя інтэрэсы?

(мм)

Імя, прозвішча і адрас да ведама рэдакцыі.

Знойдзенае ў архіве

Бельшчына ў 1844 годзе

(працяг;

начатак у папярэднім нумары)

У склад Бельскага ўезда ўваходзілі 723 паселішчы: адзін павятовы (уездны) горад, 5 заштатных гарадоў (Драгічын, Браньск, Кляшчэлі, Нарва і Мельнік), 5 мястэчак (Цехановец, Сямітычы, Бoцькі, Орля, Нямірава), 75 сёлаў і 637 вёсак. Кожны горад выглядаў па-рознаму. Драгічын меў адзін мураваны і 23 драўляныя казённыя дамы, 4 мураваныя і 114 драўляныя прыватныя дамы; 4 мураваныя і 3 драўляныя культавыя будынкі; 4 мураваныя манастыры. У Кляшчэлях, напрыклад, быў толькі адзін мураваны дом (прыватны) і 226 драўляных, з якіх толькі адзін быў прызначаны пад казённыя патрэбы; у Нарве 2 мураваныя і 202 драўляныя, з іх 2 казённыя. У Мельніку ў той жа час было 15 мураваных дамоў (1 казённы і 14 прыватных) і толькі 138 драўляныя; у Браньску 6 мураваных (1 казённы і 5 прыватных) і 181 драўляны, з іх 5 казённых. У пералічаных заштатных гарадах (акрамя Драгічына) было 15 культавых будынкаў: 2 мураваныя і 2 драўляныя царквы, 4 драўляныя касцёлы, 3 мураваныя і 4 драўляныя ўніверсітэтскія школы. А ўсюго ў Бельскім уездзе ў гэты год налічвалася 78 культавых аб'ектаў: 11 мураваных і 46 драўляных хрысціянскіх храмаў, 3 манастыры, 18 капліц. З іх ліку 47 належала працавалаўнай царкве, 30 рымска-каталіцкай і адна лютеранская. На працягу 1844 года было пабудавана толькі 5 прыватных дамоў у Браньску і адзін — у Нарве. На тэрыторыі Бельскага ўезда ў 1844 годзе не было ніводнай гімназіі, духоўнай семінарыі ці вучылішча. Функцыянуала толькі 5 прыходскіх вучылішчаў, у якіх навучалася 269 асоб.

У Бельскім уездзе працавала ў 1844 годзе 104 675 чалавек, 52 050 мужчын

і 52 625 жанчын. Адбылося 987 шлюбах, нарадзілася 2 400 хлопчыкаў і 2 524 дзяўчынкі, а памерла 1 003 асобы мужчынскага полу і 1 957 жаночага. У цэлым па ўездзе відавочная перавага жаночай смяротнасці. Спадчынных дваран было 19 900, асабістых дваран — 2. Праваслаўных святароў і іх сем'яў — 70, царкоўных служачых — 259. Рымска-каталіцкіх святароў — 45, а служачых пры касцёлах — 120. Каталіцкіх манахаў налічвалася 10 жанчын і 8 мужчын. Адстаўных салдатаў з жонкамі было 159, купцоў 121. Мышчан хрысціянскага веравызнання 4 389, а ўніверсітэцкага — 12 451 асоба. Вольных людзей было 1 300, аднадворцаў 1 700, каланістаў 58, так званих грамадзян 118. Сяляне падзяляліся на казённых (дзяржаўных) — 31 350, і памешчыцкіх — 27 395. Іншыя катэгорыі насельніцтва складалі 5 200 чалавек.

У статыстычных дакументах па Бельскім уездзе заўсёды асобна вылучаўся заштатны горад Драгічын. У 1844 годзе ў ім працавала 596 мужчын і 394 жанчыны, нарадзілася 27 хлопчыкаў і 24 дзяўчынкі, а памерла 12 асоб мужчынскага полу і 21 жаночага. Зафіксавана 13 шлюбах і 3 пазашлюбных дзяцей. Гэта сын у шляхцянкі дзявіцы Агнешкі Клапатоўскай, дачка ў казённай сялянкі дзявіцы Марыяны Ягялкуўны і дачка ў мяшчанкі ўдавы Агнешкі Амбражэўскай. Увогуле адзначаецца, што паміраў на Бельшчыне ў тыя часы пераважна дзеци ад некалькіх месяцаў да 5 гадоў. Жыхары Драгічына падзяляліся на: дваран — 73 асобы, мяшчан-хрысціян (католікаў 162 і праваслаўных 219) і мяшчан-յэрэяў — 237 асоб. У горадзе на той час было два праваслаўных і адзін католіцкі святары, 3 католіцкія манахі і 12 манашак, 194 хрысціянскія вучні.

(заканчэнне будзе)

Генадзь СЕМЯНЧУК

Вайна і факты

З увагай прачытаў я рэпліку Мікалая Капчука п.з. „Адказ рэпліканту” („Ніва” н-р 47); ён даў адказ Міхасю Куптэлю на яго рэпліку „Агістарычныя вывады” („Ніва” н-р 42). Не хачу замнога ўмешвашца ў іхня справы, бо шаную іх як верных беларусаў і прыяцеляў нашай роднай газеты, але наконт апошняй вайны думаю, што Мікалай Капчук ведае непахісныя факты, пра якія мы, шэрыя людзі, не маєм найменшага зразумення; ён франтавік і сваімі вачымі многае бачыў і зразумеў. Міхась Куптэль мае іншыя погляды, але, на жаль, погляды гэта не факты, а М. Капчук лагічна паказвае ігру гэтай вайны.

Мой пакойны цесець больш двух гадоў (1940-42) праслужыў у савецкай арміі на поўначы блізка Ленінграда і там трапіў у фінскі палон. Спазнай жах няволі, а таксама гаспадарлівасць і руплівасць фінаў. Цудам ацалеў і ў 1946 годзе вярнуўся дамоў на ўсё голас і беднату, і шкадаваў, што не застаўся ў Фінляндый, бо тыя гаспадары, дзе ён служыў, хацелі яго ўсынавіць, бо не мелі сваіх дзяцей. Але радзіма-маці кліча і ён

вярнуўся. І цэлы час паўтараў мне аб магутнасці савецкай зброй; падумаць — гэта былі гады 1940-42, гады няўдач і паражэнняў, а зброю саветы мелі дасканалую і далей яна набірала свой бліск і магутнасць, чаго мой цесець ужо не мог бачыць. Таксама станоўча гаварыў ён пра сваіх афіцэраў і радавых, хача на яго долю ўсяго хапала. Гэты чалавек ніколі не належаў да ніякай партыі, а погляды свае асноўваў на тым, што перажыў і бачыў сваімі вачымі.

Наконт санацыйнага мёду я ўжо не раз пісаў і яшчэ паўтару, што ён нам, беларусам, быў горкі і смярдзючы. Хвальць яго толькі адзінкі, якія мелі многа зямлі і дармовых парабкаў. Можна ганарыцца такімі людзьмі, як Мікалай Капчук, які перажыў жах апошняй вайны. І калі ён закончыў ваеннае вучылішча, дык з такім чалавекам няма сэнсу спрачацца, бо ён грунтоўна ведае гісторыю вайны. Мікалай Капчук павінен напісаць кніжку, галоўнай тэмай якой павінны быць ягоныя ўспаміны з ваеннага шляху.

Мікалай ПАНФЛЮК

цятка на руках, а я, баючыся, каб яму нічога не сталася, кажу: дай мне малую (гэта была дзяўчынка), я яе панясу. Ён паслушмяна дае мне дзіця. Я бяру яго на руکі: ну такое прыгожанькае, кажу табе. Тулю яго да сябе.

Хаця сходы абледзяньелья, я вельмі хутка ўваходжу па іх на мост. Мне лёгка і прыемна. Ужо ідзем па мосце, я моцна прытуліла да сябе дзіця. Мне добра. Што можа абазначаць такі сон?

АЛЬЖБЕТА

Даражэнская Альжбета! Твой сон гаворыць аб тым, што ёсьць у цябе нейкія праблемы. Аб гэтым сведчыць перш за ўсё той мост (цяжкое падарожжа, перашкоды, клопаты). А да таго ж там былі тыя вышчэрбленыя сходы, па якіх і так было цяжка ўзыходзіць, а яшчэ ж былі яны пакрыты лёдам (ушчэрб, страста, няўдача). Выглядае на тое, што тое цудоўнае дзіцяцка, якое ты ўзяла на руکі, выратуе цябе ад клопату і прынясе поспех і дабрабыт. Прычым ты лёгка ўвайшла на мост, ды і сябра ж прыехаў з-за граніцы

АСТРОН

Пажаданні

Пажаданні ў Новын годзе,
Дараія, усім вам шлю,
Каб вы гора не спазнай
І ў здароўі ўсе былі.
Каб пашану мелі ў дзетак,
Што ў гарады пайшлі,
Каб пра вас не забывалі,
Вам у рабоче памаглі.

I для ўнукаў усіх жадаю,
Каб ічасліва ўсе жылі,
Пра дзядоў не забывалі,
Што па вёсках асталісь.
Вы жывеце ўсе ў ічасці!
Яшчэ раз жадаю вам,
Каб у кожнай вайшай хаце
Радасць цэлы час была!

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Варта ведаць

Права выбраць лекара падставовай апекі здароўя мае кожная паўнолетняя, забяспечаная асоба. Калі вы яшчэ не выбраўші, пастарайтесь гэта зрабіць хутчэй. Помніце, што не кожны лекар мае яшчэ свабодныя месцы на спіску паціентатаў.

Калі вайши знаёмыя задаволены сваім лекарам, даведайтесь і вы, ці можаце пакарыстацца яго паслугамі. Усе паліклінікі і асяродкі падставовай апекі здароўя валодаюць інфармацыяй, да якога лекара яшчэ можна запісацца.

Мікола ВАРАНЕЦКІ

Niwa
тыднёвік
беларусаў
у Польшчы

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niwa”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Бяласток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet:
<http://www.kurier-poranny.com/niwa>
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Найглыбейшае не толькі ў Польшчы...

Возера Ганча

Возера Ганча, што ляжыць на Сувальшчыне, уваходзіць цяпер у склад Падляшскага ваяводства. Ціха тут і спакойна не толькі зімою, але і восенню, калі давялося мне рабіць гэты здымак. Справа ў тым, што гэта возера знаходзіцца на тэрыторыі Сувальскага ландшафтнага парку і з'яўляеца запаведнікам прыроды. Не відаць на ім ні караблёў, ні яхтаў, ні маторных лодак. Толькі рыбакі могуць лавіць там рыбу. Усё мае быць так, як стварыла прырода і нельга парушаць тут натуральную гармонію.

Чаму я пішу пра возера Ганча? Таму, што яно найглыбейшае не толькі ў Польшчы, але і на ўсёй Еўрапейскай нізіне. Яго глыбіня — 108,5 м. Паверхня — 291,5 га.

На поўначы ў возера Ганча ўпадае рака Чорная Ганча, якая бярэ свой па-

чатак на ўзвышшах у некалькіх кілометрах на захад ад Віжайнаў.

Выпłyвае гэта рака з паўднёвой часткі возера, плыве далей праз Сувальскі, возера Вігры і ўпадае на беларускім баку ў раку Нёман.

Возера Ганча прыцягвае ўвагу прыродазнаўцаў не толькі тым, што яно та-кое глыбокае, але і тым, што яно ў Польшчы з'яўляеца адным з най-чысцейшых азёр. Яго дно пакрыта валунамі, якія нёс з сабой ледавік больш за дзесяць тысяч гадоў таму.

Назва „Ганча” паходзіць з цвяжской мовы. На літоўскім баку ёсць рака Белая Ганча.

У возеры Ганча шмат рыбы (сялява, сея і іншая). У апошні час гадуеща тут азёрны, прэснаводны від ласося — троць азёрная.

Тэкст і фота Ады Чачугі

Ало, гаворыць Альбрыхскі!

Нядзелю, 19 снежня 1999 г., я правёў дома. Тэлефон прыняла жонка.

— Якісці дзядзька да цябе, — сказала яна.

Я ўзяў трубку. З першых слоў пазнаў выдатнага польскага акцёра Данеля Альбрыхскага, які цяпер жыве ў Драгічыне. Ён распытаў пра беларускі ліцэй у Гайнавіцы, паколькі я яму паслаў падзяку за фінансавую падтрымку ліцэю ў канцы 1998 года (10 тысяч французскіх франкаў). Ліцэсты запрасілі тады сваіх дабрадзеяў (таксама Ежы Гедройца) на „Стаднёўку

'99", але яны не прыехалі. У размове са мною акцёр выказаў ахвоту прыехаць на сустэрэчу з моладдзю беллітэз. Я прапанаваў прыехаць на II Агляд праваслаўных калядак або „Стаднёўку 2000”. Афіцыйнае запрашэнне знакамітаму гостю вышлюць улады школы. Данель Альбрыхскі гаварыў тасама пра многакультурнасць нашага рэгіёна. На заканчэнне я атрымаў нумар тэлефона яго менеджэра. Мы абмяняліся святочнымі і навагоднімі віншаваннямі.

Славамір КУЛІК

Малавата, аднак хане

Гмінны асяродак сацыяльнай дапамогі ў Орлі з году ў год атрымоўвае штораз менш грошай. У 1998 г. было гэта 177 500 зл., летасць — 127 000 зл., а сёлета будзе іх толькі 115 000 зл. Да таго ж грошы паступаюць нерэгулярна і па гэтай прычыне летам не хапіла іх на дапамогі. Летасць, да снежня, часовай дапамогай пакарысталіся 67 сем'яў, а спецыяльнай — 11. Толькі чатыры дапамогі былі выдзелены на пры-

чыне мацярынства і з гэтага фонду засталося ў гмінай касе яшчэ 800 зл. Не будуць яны, аднак, выкарыстаны, бо цяпер цяжарная жанчына ў вёсцы — рэдкасць.

Дастатковая грошай на падкормліванне дзядзькоў. Харчаваннем карыстаюцца ўсе патрабуючыя. Цяпер бясплатнымі абедамі карыстаецца 105 дзядзькоў (на 300 вучняў у двух школах).

(лч)

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,60 zł, a kwartalnie — 33,80 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,50 (kwartalnie — 45,50), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

Ніўка

Мал. Алеся СУРАВА

Фрашкі пра нашых

Стары грыб

Кажуць людзі, кажуць, што я некрасівы.
Мала, што той дурань, да таго шчэ й сівы.
А чаму я дурань, калі я вучоны?
Бо пляту штотыдзень нейкія андроны?
Думаю, што праўда, хоць у камуфляжы...
Для добра пішу я, а не каб што спляжыць.
... Ворагам мне сталі людзі без дасціпу,
У якіх ёсьць *на разум* папераў без ліку.
Ёсць нават такія, што сябры ад бою,
Ваявалі ж разам. Не даў ім спакою...
Казытнеш пад скабы, замест смеху — пе...
І з наступнай стрэчай галаву адверне.
Думаў, што з даўгамі, калі разбіраца,
То сябруў патраціш, каб ворагам звацца.
Ну, там гроши... „Гонар” — ёсць такое ліха,
Зачэпіш — як порхайка пыхне не ціха,
Пылу больш чым сэнсу. Ды зерне рассеє,
Бэткам і грыбам на зайдрасць панее,
Порхайка надзымута, што і не зачэпіш!
Лепш мо хай расце? Сама пэнкне лепей!

Вандал АРЛЯНСКІ

Абеды і начлегі ў гасцінцы «Парнас».

Мы ў рэдакцыі моцна здзівіліся, што арганізаторы грандыёнага літаратурнага мерапрыемства запрашаюць невядомых нам асоб. Мы крыху падазраваем, што тут нешта напутаў нейкі ўстарэлы камп'ютэр Аргамітэта, які не справіўся з „праблемай 2000 года”. А мо нашы кемлівія чыгачы нам дапамогуць разгадаць, каго ж гэта ад нас запрашаюць у гасцінцу „Парнас”. Будзем удзячны ўзнагародамі.

Адказ на крыжаванку з 47 нумара

Гарызантальна: кашмар, Бакачо, Лондан, карытца, смутак, ракако, балонка, жалеза, ланалін, вугаль.

Вертыкальна: Абукар, акурак, шчыток, Колас, Шынгу, агава, маліна, тунель, краіна, Амаду, амега, Обаль.

Рашэнне: На базары і бык цельны.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Міхалу Байко і Аляксандру Дабчынскаму з Беластоку

Загаварылі

Усе з Вёскі паехалі ў Горад. Хто перазімаваць у цяпле ў сваякоў, хто толькі на Новы год ды Каляды пабавіцца ў дзяцей ці ўнукай. Звяры асталіся. Жывіна хатняя.

Паадчыняла жывіна хлявы, аборы, куратнікі, стайні і сышлася ў пустым забытым быльм пэгэраўскім хляве. Не зусім цэлы той хлеў, бо да канца неразбраны — нават красці ўжо нікому не хочацца. А кожная жывінка прынесла штосьці на калядную вячэрну — хто жмут сена, хто бульбу, хто рэпку, хто бульбінку — пачаставаць сяброў і самому пакаштаваць. Не ўвесь жа час гаварыць будзеш!

— От, праблема. Даводзіцца нам два разы ў год размаўляць па-беларуску адны з аднымі, каб справядліва было, — прамэкала Чорная Авечка. — Хочаш — не хочаш. Любяць нашы святкаваць і свае святы, і суседскія.

— А што ім асталося! — кукарэжну з-пад бэлькі Пецька Піятуховіч.

— Каб хоць у свята лепш пакармілі... Гарэлкі ж не просім! А то кінуць у катух рэпку, а і тая мэрзляя. Ніякай павагі, — апусціла мокрую мызу Лысая Карава. — Наце, частуйцеся, сябры. Мару аб аборы, вось такой, прасторнай, і каб суха, цёпла было, чыста. Ды ім мо лепш чым нам жывеца?

— Дзе тут суха, чыста! Стань задам да ветру, — парайлі ёй Курка Бзудка. Іх, худых курак, тут больш было, адва-жыліся перабегчы з ліхіх куратнікаў на ўзгорак, дзе высіцца кінутая абора, несення, падкіданыя ветрам, бо ж нудна сядзець у Вечар адным; курыца — птах кампанейскі. — А мы тут паміж вами прытулімся, прысядзем, бо надта ж дзыме... Зацішней.

— Гы-гы-гы! — сказаў Куонь. — Зацішней вам будзе. Я вялікі, затулю ад ветру зверху. А вы, авечкі, ставайце ля маіх каленяў, народу будзе цёпла, а вы ў кожухах не памерзнете...

— Якія там кажухі! — крыўдліва бекнула Стрыжаная Авечка.

— А мне, як надуе, то... Кхэ... А колькі таго жыцця засталося! Мой Антон

мяне шкадуе, на мяса не хоча прадаць, шукае добрых людзей, каб мяне прынялі. А не трапляюцца. А робім мы з Антонам зусім мала, а есці ж трэба... Да-жываем.

— Не кажы пра ту... самую... — квікнула Фроська. — Бо зноў каго з нас умерцвяць на свае мярліны.

— А табе не ўсё адно — мярліны ці хрысціны? — здзівілася Падласка-Падляска. — Колькі дзетак я страціла маленькімі, цялушачак, бычечкаў! И толькі маеш тое шчасце малое палізаць, і не нацешыся ім, як ад цыцкі мамцы адымуць! На траву малечу гоняць! И кахання няма ў нашым жыцці, стравы духовай, і не растлусцееш! Каб хто хоць за вухам пачухаў, пагаварыў як з чалавекам!

— Эх, а мяне лаюць не па-нашаму! — уздыхнула Пярэстая. — Толькі „Nastap się, k-wo!” Гэта ж гучыць як найгоршая знявага. Хай бы хоць па-нашаму!

— А мне там ўсё адно! — прашыпей Гусак Вялікі Дзюбак. — Але я злосны-злосны! Па сваёй натуры я такі. И за сабаку мяне трymae мая Люба, за стражніка. Чую добра, б'ю моцна дзюбай! Раз такога палёр, зладзюг! Загнаў у машыну, і яшчэ дзюбай па шыбе! па шыбе! I ў кола! Вой, як уцякаў ён у свой Горад!

— Думаеш, там мо цікавей? — узніла голаў Руска Гуска. — Но ж едуць тузы людзі.

— А чаго малых сюды летам прывозяць? Тут, у нас, лепш, — разважліва азвайся Баран Сцяпан.

— Гэта, пэўна, так, як у птушак. У цёплы край ляцяць зімаваць, а летам да нас... — падумаў уголас Трус Паўлюк і адкусіў кавалак мэрзлай морквы.

— Наце, частуйцеся...

Звяры ўзяліся за гасцінцы. Абселі наўкола елачку-самасейку, што вырасла пасярод хлява. I заспявалі:

— Новы год, новы век, хай жыве звер і чалавек, у любові Божай славяцъ Збавіцеля, усяго жывога Адкупіцеля...

— О, адараў я з ланцуга Бобіка, — паявіўся ў быльх дзвярах Рэкс. — Ледзь справіўся. Бобік, усяго табе найлепшага ў Новы 2000 годзе!

— I ўсім вам, гам-гам-гам!

Mіра Лукша

Куды віруем?

Неапітэкі, шырэй крок!

(праграмная песня, знайдзена ў Беластоку)

Мы, пітэкантралы будучыні,
Народжаныя дзеля таго,
Каб абытмальна учынкамі буднічнымі
Крочыць да зорных сцягоў.

Гы-гы-гы! Го-го-го!
Да крывацьных ѹдзэм сцягоў!

Доўга дарогамі блуднымі
Хадзілі нашы дзяды.
Дзярмом кантыненты залюднілі
I завялі род у нікуды.

Гы-гы-гы! Ды-ды-ды!
Завялі нас у нікуды!

Пройдзе эпоха стагоддзямі,
Знікне Адамаў род.
З вечнай мярзліны адродзім мы
Пітэкародны плод.

Гы-гы-гы! Лоп-лоп-лоп!
Мы адрадзім мёртвы плод!

I будзе адзінай нацыя,
Тая, што за бугром.
Жыве пітэка — Рацыя!
Жыве пітэка — Дом!

Гы-гы-гы! Ком-ком-ком!
За бугор, у Жоўты Дом!

Штандары Свабоды, узвівайцеся!
Уздыбім вёскі і гарады!
Пітэкантралы планеты, яднайцеся!
Шырэй крок! Шчыльней рады!

Гы-гы-гы! Дры-ды-ды!
Растуць пітэкаў рады!

Тэкст здабыў Сідар МАКАЦЁР

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Радавы салдат просіць у камандзіра пабыўку:

— Мае мне нарадзіцца дзіця, — да-казвае.

— А калі яно мае нарадзіцца?

— Калі паеду ў пятніцу, дык за ней-кія дзеяць месяцаў.

У парку:

— Кожную прыгожую жанчыну праводзіш вачыма, — дакарае жонка мужа.

— А ці хворому на дыце не лъга па-чытаць меню?